

Stenografični zapisnik

štirinajste seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dné 3. maja 1900.

Navzoči: Prvosednik: Deželni glavar Oton pl. Detela in deželnega glavarja namestnik baron Leopold Liechtenberg. — Vladni zastopnik: C. kr. deželni predsednik ekszellenca baron Viktor Hein, c. kr. deželne vlade svetnik Jožef Merk in c. kr. deželne vlade tajnik Viljem Haas. — Vsi člani razen: knezoškof dr. Anton Bonaventura Jeglič, Alojzij Loy. — Zapisnikar: Deželni tajnik Jožef Pfeifer.

Dnevni red:

1. Branje zapisnika XIII. deželnozborske seje dné 1. maja 1900. l.
2. Naznanila deželnozborskega predsedstva.
3. Priloga 67. Poročilo deželnega odbora o tem, da se eventualno odpravijo dijete za deželne poslance.
4. Finančnega odseka ustna poročila o prošnjah:
 - a) „Glasbene Maticе“ v Ljubljani za dovolitev redne podpore in izrednega prispevka;
 - b) „Dramatičnega društva“ v Ljubljani za posojilo 12.000 K;
 - c) zaveze slov. učiteljskih društev za izpremembo zakonitih določil gledé ustanovljanja in vzdrževanja meščanskih šol;
 - d) „Ljubljanskega učiteljskega društva“ za ustanovitev deške in dekliške meščanske šole v Ljubljani;
 - e) o poročilu deželnega odbora v zadevi prevzeta meščanske šole v Krškem v deželno oskrbo (k prilogi 18.);
 - f) jubil. podpornega in hranilnega društva učiteljic za nagrado pouka v ženskih ročnih delih, za zboljšanje plač v prvih dveh plačilnih razredih in za ustanovitev dekliških meščanskih šol;
 - g) o poročilu dež. odbora o peticiji slov. učiteljskega društva za odpravo nedostatkov v pravnih razmerah kranjskega učiteljstva (k prilogi 35.) in o zadevajocih prošnjah, namreč:

Stenographischer Bericht

der vierzehnten Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

am 3. Mai 1900.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Otto von Detela und Landeshauptmann-Stellvertreter Leopold Freiherr von Liechtenberg. — Regierungsvertreter: k. k. Landespräsident Excellenz Victor Freiherr von Hein, k. k. Landesregierungsrath Josef Merk und k. k. Landesregierungssecretär Wilhelm Haas. — Sämmtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Fürstbischof Dr. Anton Bonaventura Jeglič, Alois Loy. — Schriftführer: Landschafts-Secretär Josef Pfeifer.

Tagesordnung:

1. Lesung des Protokolles der XIII. Landtagsitzung vom 3. Mai 1900.
2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.
3. Beilage 67. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Frage wegen eventueller Abschaffung der Diäten für die Landtagsabgeordneten.
4. Mündliche Berichte des Finanzauschusses über Petitionen:
 - a) der „Glasbena Matica“ in Laibach um Bewilligung von Subventionen;
 - b) des dramatischen Vereines in Laibach um ein Darlehen per 12.000 K;
 - c) des Verbandes der slovenischen Lehrervereine um Änderung der gesetzlichen Normen betreffend die Errichtung und Erhaltung der Bürgerfschulen;
 - d) des Laibacher Lehrervereines um Errichtung einer Knaben- und Mädchenbürgerfschule in Laibach;
 - e) über den Bericht des Landesauschusses, betreffend die Übernahme der Bürgerfschule in Gurkfeld in die Verwaltung des Landes (zur Beilage 18);
 - f) des Jubiläums-Unterstützungs- und Sparvereines der Lehrerinnen um Remuneration für den Unterricht in den weiblichen Handarbeiten und um Errichtung von Mädchenbürgerfschulen;
 - g) über den Bericht des Landesauschusses, betreffend die Petition des slovenischen Lehrervereines um Beseitigung einiger Mängel in den Rechtsverhältnissen der krainischen Lehrerschaft (zur Beilage 35) und über diesbezügliche Petitionen, nämlich:

- α) Slovenskega in ljubljanskega učiteljskega društva, društva učiteljev in šolskih prijateljev za ljubljansko okolico in učiteljskega društva za postojnski okraj,
- β) učiteljev v Kranju in Trzinu, učiteljic v Novem mestu, Kočevju, Kranju in Trzinu, in
- γ) začasnih učiteljev in učiteljic v Ljubljani za podelitev stanarin.
5. Ustno poročilo finančnega odseka o proračunu normalno-šolskega zaklada za leto 1900. (k prilogi 19.).
 6. Ustno poročilo upravnega odseka v zadevi ustanovitve deželne kmetijske šole na Gorenjskem (k prilogi 16.).
 7. Ustno poročilo upravnega odseka o projektu in dotičnem načrtu zakona o preložitvi deželne ceste Litija-Pluskava med Litijo in Šmartnim (k prilogi 63.).
 8. Ustno poročilo odseka za letno poročilo o letnem poročilu, in sicer o:
 - § 3 C: Zdravstvene reči;
 - § 4: Deželne podpore;
 - § 7 A: Deželna prisilna delavnica;
 - B: Deželni dobrodelni zavodi;
 - C: Deželni muzej;
 - § 8 B: Obrtni podnik;
 - C: Kmetijska šola na Grmu;
 - § 9: Ustanove;
 - § 10: Osebne stvari;
 - § 11: Različne reči.
 9. Ustno poročilo finančnega odseka o vodovodu za Novo mesto in okolico z dotičnim načrtom zakona (k prilogi 50.).
 10. Ustno poročilo finančnega odseka o razširjalnih zgradbah, ki so se izvršile lansko leto v deželni blaznici na Studencu (k prilogi 61.).
 11. Ustno poročilo finančnega odseka zadevajoče napravo vodovoda za mesto Kranj in okolico (k prilogi 58.).
 12. Ustna poročila finančnega odseka:
 - a) o prošnji mestne občine ljubljanske, da bi deželni zbor podpiral njene želje glede vračanja državne brezobrestne ponapredščine in 3%nega posojila;
 - b) o prošnji posestnikov iz Huj in Klanca, da bi se dovolila podpora za popravo mostu čez Kokro;
 - c) o poročilu deželnega odbora glede nekaterih osebnih zadev (k prilogi 65.).

Seja se začne ob 3. uri 10 minut popoldne.

- α) des slovenischen und des Laibacher Lehrervereines, des Lehrervereines für die Umgebung Laibach und jenes für den Adelsberger Bezirk,
- β) der Lehrer und Lehrerinnen in Krainburg und Neumarkt, der Lehrerinnen in Rudolfswert und Gottschee, und
- γ) der provisorischen Lehrer und Lehrerinnen um Bewilligung von Quartiergebern.
5. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den Vorschlag des Normalschulfondes pro 1900 (zur Beilage 19).
 6. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Errichtung einer Landes-Ackerbauschule in Oberkrain (zur Beilage 16).
 7. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über das Project über die Umlegung der Littai-Pluskaer Landesstraße zwischen Littai und St. Martin sammt dem einschlägigen Gesekentwurse (zur Beilage 63).
 8. Mündlicher Bericht des Rechenschaftsberichts-ausschusses über den Rechenschaftsbericht, und zwar über:
 - § 3 C: Sanitätsangelegenheiten;
 - § 4: Landesunterstützungen;
 - § 7 A: Landeszwangsarbeitsanstalt;
 - B: Landeswohlthätigkeitsanstalten;
 - C: Landesmuseum;
 - § 8 B: Gewerblicher Unterricht;
 - C: Landwirtschaftliche Schule in Stauden;
 - § 9: Stiftungen;
 - § 10: Personalien;
 - § 11: Verschiedenes.
 9. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses, betreffend die Wasserleitung für Rudolfswert und Umgebung sammt dem bezüglichen Gesekentwurse (zur Beilage 50).
 10. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die im Vorjahre erfolgte Durchführung der Erweiterungsbauten in der Landesirrenanstalt in Stubenc (zur Beilage 61).
 11. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses, betreffend das Wasserleitungsproject für die Stadt Krainburg und Umgebung (zur Beilage 58).
 12. Mündliche Berichte des Finanzausschusses:
 - a) über die Petition der Stadtgemeinde Laibach um Befürwortung ihrer Wünsche hinsichtlich der Rückzahlung des unverzinslichen Vorschusses und des 3% Darlehens;
 - b) über die Petition der Insassen von Huj und Klanc um Subvention für die Reparatur der Kanterbrücke;
 - c) über den Bericht des Landesauschusses, betreffend einige Personalangelegenheiten (zur Beilage 65).

Beginn der Sitzung um 3 Uhr 10 Minuten Nachmittag.

Deželni glavar:

Prolašam sklepčnost visoke zbornice ter otvarjam sejo.

Prosim gospoda zapisnikarja, da prečita zapisnik zadnje seje.

1. Branje zapisnika 13. deželno-zborske seje dne 1. maja 1900.**1. Lesung des Protokolls der 13. Landtags-sitzung vom 1. Mai 1900.****Tajnik Pfeifer:**

(Bere zapisnik 13. seje v slovenskem jeziku. — Liest das Protokoll der XIII. Sitzung in slovenischer Sprache).

Deželni glavar:

Želi kdo gospodov poslancev kak popravek v ravnokar prečitanem zapisniku?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, izrekam, da je zapisnik zadnje seje potrjen.

2. Naznanila deželnozborskega predsedstva.**2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.****Deželni glavar:**

Naznanjam, da je mestni magistrat ljubljanski predložil deželnemu odboru prošnjo za izposlovanje deželnozborskega sklepa za najetje brezobrestnega državnega posojila 30.000 K za zgradbo Stubenbergove ubožnice v Ljubljani. Ker je ta vloga prišla prepozno, da bi jo deželni odbor zamogel izročiti s posebnim poročilom visoki zbornici, predlagam, da se ta vloga mestnega magistrata kratkim potom izroči finančnemu odseku.

Ako nihče ne ugovarja, smatram, da je ta predlog sprejet.

Torej sprejeto.

Ekscelenca gospod deželni predsednik ima besedo.

C. kr. deželni predsednik ekscelenca baron Hein:

Visoka zbornica! Došla mi je interpelacija gg. poslancev Ivana Hribarja, Petra Graselli-ja in tovarišev v zadevi gradnje posebnega poslopja za drugo gimnazijo in za licealno knjižnico v Ljubljani in pa o razširjenji te doslej samo štiri spodnje razrede obsegajoče gimnazije v popolno gimnazijo.

Na to interpelacijo mi je čast sledeče odgovoriti:

S poročilom z dne 11. aprila 1899. l. št. 576 je c. kr. deželni šolski svet predlagal, da se samo štiri spodnje razrede obsegajoča tukajšnja gimnazija razširi.

S poročilom z dne 20. junija 1899. l. št. 357 se je potem od stavbenega oddelka deželne vlade izdelani načrt novega poslopja za drugo popolno gimnazijo ter za licealno knjižnico predložil; vsled proračuna k temu načrtu bodo stroški te zgradbe blizu 250.000 gld. znašali.

Ta načrt dosedaj sicer še ni dobil višjega odobrenja, pač pa je ministrstvo za bogočastje in uk razodelo, da je principijelno pripravljeno, zaporedno razširjenje spodnje gimnazije z začetkom šolskega leta 1900/01 pretresovati in faktično se je v to svrhu primerna svota v državni proračun za leto 1900 upostavila.

O pridobitvi primernih prostorov in potrebnih učnih moči se vže obravnava in upati je zagadeti, da se bode z nameravanim razširjenjem z začetkom bodočega šolskega leta začejalo in da bode razširjanje od leta do leta napredovalo.

Prosim visoko zbornico ta odgovor na znanje vzeti.

(Klici: — Rufe: Dobro! Dobro!)

V deseti seji te visoke zbornice je častiti gospod poslanec Božič pri točki „davki“ poročila o delovanju deželnega odbora tudi omenil veliko škodo, ki jo je v lanskem letu toča na Vipavskem povzročila. Častiti gospod poslanec je pri tej priliki rekel, da so prizadete občine prosile, naj se jim državne podpore dovolijo, a da se tej prošnji zaradi tega ni ustreglo, ker se je okrajni glavar v Postojni v dotičnem uradnem poročilu izrekel, da bi moral lagati, če bi potrdil, da vlada na Vipavskem beda. Dalje me je gospod poslanec prosil, naj okrajnega glavarja podučim, da naj potrebam prebivalstva več pozornosti posveti in naj ne pošilja na višja mesta neutemeljenih poročil, s katerimi se škoduje prebivalstvu.

Ker meni spisi v tej zadevi takrat niso bili na razpolago in ker si štejem v posebno dolžnost, na vprašanja, oziroma pritožbe kolikor mogoče konkretno odgovarjati, pridržal sem si izrečno, stališče vlade oziroma vladnih organov v tej zadevi pri drugi priliki pojasniti.

V dodatku k tej izjavi konstatujem danes pred vsem, da je častiti gospod poslanec dr. Ignacij Žitnik v dveh neposrednje gospodu ministru za notranje stvari predloženih vlogah z dne 2. avgusta in z dne 27. novembra 1899. l. za državno podporo prosil, ter da je škodo, ki jo je toča z dne 10. julija t. l. v občinah Vipava, Gradišče, Lože, Podraga, Šent Vid, Lozice in Košana povzročila, v prvi vlogi na 30.000, v drugi pa na 34.000 gld. cenil. V tej drugi vlogi z dne 27. novembra 1899. l. omenil je gospod poslanec Žitnik tudi toče z dne 5. avgusta oziroma z dne 11. septembra t. l. ter je celo škodo v Vipavski dolini z 400.000 gld. izračunal. Gospod poslanec je v tej dodatni prošnji sam priznal, „daß die erwähnten Hagelschäden nicht erst einen Nothstand im engsten Sinne verursacht haben, jedoch der ergebenst Gefertigte erlaubt sich auf einen permanenten Nothstand in Wippacher Gerichtsbezirke hinzuweisen, welcher durch die letzten Elementarereignisse nur noch verschärft wurde.“ Dalje je gospod poslanec omenjeno prošnjo s tem podpiral,

da je povdarjal, da se ta velika škoda omeji na nekatere majhne občine, od katerih plača občina Podraga samo 248 gld. 56 kr.
 „ Šent Vid „ 191 „ 4 „
 „ Vipava „ 152 „ 86 „
 „ Lože „ 125 „ 44 „
 lastnega zemljiškega davka (brez priklad).

Na dotični vlogi gospoda poslanca Žitnika, koji mi je gospod minister doposlal, naročil sem okrajnemu glavarstvu v Postojni, naj mi kakor hitro mogoče na podlagi natančnih poizvedb poroča, je li prošnja za državno podporo radi bede po obstoječih splošnih predpisih in načelih utemeljena ali ne.

Iz dotičnih poročil okrajnega glavarstva pa je razvidno, da so bili podatki častitega gospoda poslanca vendar nekoliko pretirani, oziroma zmotni.

Res je sicer, da je bila škoda občutljiva; v prvem trenutku uradno na 33.000 gld. cenjena škoda se je pa vendar na blizo 20.000 gld. zmanjšala posebno z ozirom na to, da je bila letina: zlasti kar se tiče koruze še dosti ugodna. Dalje pa je uvaževanja vredno, da so bili posebno vinogradi v občini Gradišče največ poškodovani, ti vinogradi so pa večidel lastnina grajščine Vipava, oziroma ondotne župnije in vipavskih tržanov, torej posestnikov, kateri imajo vendar še drugih dohodkov in pri katerih se o kakšni bedi ne more govoriti. Kar pa zadene podatke o zemljarini v prizadetih občinah, se mora z ozirom na vlogo gospoda poslanca Žitnika konstatovati, da znaša letna zemljarina:

V občini Podraga ne 248 gld. 56 kr., ampak 2113 K 60 vin.; v občini Šent Vid ne 191 gld. 4 kr. ampak 2751 K 96 vin.; v občini Vipava ne 152 gld. 86 kr. ampak 3300 K 18 vin.; v občini Lože ne 125 gld. 44 kr. ampak 1594 K 82 vin. Okrajni glavar v Postojni je izrečno pripoznal, da so gospodarstvene razmere na Vipavskem, zlasti na nekterih krajih res neugodne, ampak vzlic temu je moral po najboljši vesti in vednosti odločno zanikati, da vlada na Vipavskem vsled toče beda, ktera bi opravičila državno subvencijo. Z ozirom na splošne opazke častitega gospoda poslanca Božiča o delovanju okrajnega glavarja v gospodarstvenih zadevah pa moram vendar omeniti, da si je glavar tudi v tem oziru svest svojih dolžnosti in to je nedavno s tem pokazal, da je takoj po osodepolnih mrzlinah letošnje zime o posledicah te najnovejše nesreče najnatančneje poročal, da je vse merodajne razmere pojasnil ter iste predloge stavil, na podlagi kojih je bilo mogoče izdatno državno podporo izposlovati.

Konečno bodi mi dovoljeno tudi pri tej priliki izreči zagotovljenje, da politična oblast neprenehoma pazi na vse gospodarstvene razmere v deželi in da vse svoje moči rada zastavi v to svrhu, da se zboljšanje teh razmer posreči.

Deželni glavar:

Izročien je bil meni nujni predlog gospoda poslanca Viljema Pfeiferja in tovarišev zadevajoč premembo cesarske naredbe z dne 11. julija 1898., drž. zak. št. 124.

Ta nujni predlog se glasi:

(bere — licšt):

„Deželni zbor skleni:

Deželni odbor naj posreduje pri cesarski vladi, da merilo obrtnega davka za upis firme v trgovinski register določi potom zakona, event. ministrske naredbe v krajih nad 100.000 prebivalcev na najmanj 300 K, v krajih nad 10.000 do 100.000 prebivalcev na najmanj 100 K.

V Ljubljani 3. maja 1900.

V. Pfeifer. F. Ažman. P. Pakiž. Detela. G. Jelovšek. Fr. Košak. Žitnik. Dr. Papež. F. Modic. Kajdiž. A. Kalan. Povše. Schweiger. Zelen.“

Ta nujni predlog je zadosti podprt in zato prosim gospoda poslanca Pfeiferja, da utemelji nujnost tega predloga.

Poslanec Pfeifer:

Visoki zbor!

Da je zadeva nujna, dokažem s sledecimi opazkami:

C. kr. okrajna glavarstva kot davčna oblast razposlala so tekom teh dni in še razpošiljajo strankam plačilne naloge o odmerjenem obrtnem davku, ob enem pa c. kr. trgovskim sodiščem izkaze tistih obrtnikov, katerim je odmerjenega obrtnega davka najmanj 50 K.

Posledica tega je, da bode trgovsko sodišče izdalo nalog do dotičnih strank, da v določenem času — v smislu trgov. zakona in cesarske naredbe z dne 11. julija 1898. drž. zak. št. 124 — vpisejo svojo firmo v trgovinski register ali pa dokažejo, oziroma navedejo razloge, po katerih nimajo te dolžnosti.

Seveda bodo dotični obrtniki, na primer: krčmarji, peki, usnarji i. t. d., ki ne morejo razumeti, kako so kar čez noč postali veletržci, ulagali svoje prošnje in pritožbe, da bi bili oproščeni te dolžnosti.

Take prošnje, oziroma pritožbe pa navadno nimajo dovoljnega uspeha in so stranke večinoma prisiljene upisati svoje firme v trgovski register.

To jim nalaga mnogo stroškov za pisarije, ogromne koleke, drage trgovske knjige i. t. d., tako, da imajo do 30 gld. stroškov, vrh tega pa dolžnost voditi trgovske knjige, sestaviti vsako leto bilanco, inventar i. t. d., kar seveda taki obrtniki ne morejo pravilno napraviti, ker se niso učili knjigovodstva, iz obrta pa ne dobé toliko dohodkov, da bi plačevali dragega izurjenega knjigovodjo.

Da se navedeni obrtniki obvarujejo teh sitnosti in stroškov, ki jim pretijo tekom tega poletja, — ko se jih bode sililo upisati svojo firmo v trgovski register, je nujno potrebno, da se to prepreči s tem da vlada takoj izda tako naredbo, po kateri se protokolirajo le tisti trgovci-obrtniki, ki so trgovci v smislu trgovskega zakona in ki plačujejo obrtnega davka najmanj 100 K.

Z ozirom na te razloge prosim, da visoka zbornica pritrdi nujnosti mojega predloga.

Deželni glavar:

Gospodje poslanci, ki so za nujnost predloga, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Nujnost je sprejeta in torej ima gospod predlagatelj besedo, da utemelji svoj predlog in merito.

Poslanec Pfeifer:

Visoki zbor!

Stvarno utemeljujem svoj predlog na kratko sledeče:

Vkljub temu, da je kontingentna komisija za l. 1899 znižala kontingent obrtnega davka v naši deželi za okroglih 6000 gld., vendar narašča obrtni davek, kakor se razvidi iz priloge 52. in izkaza letnega poročila.

Uzroke tega naraščanja opisal sem v lanskem zasedanju in tudi že v prejšnjih letih, tedaj jih danes ne ponavljam, ampak le naglašam, da je znašal splošni obrtni davek 1898. leta 400.000 K, leta 1899. pa že 438.000 K.

Ker obrtni davek vedno bolj narašča, množi se tudi število onih obrtnikov in malih trgovcev, katerim je odmerjenega obrtnega davka 50 K; vsled tega jih je že veliko protokoliranih, drugi pa, ki vnovič spadajo v davčno stopinjo 50 K, pozvani so upisati svojo firmo v trgovski register, ali pa dokazati, da niso dolžni to storiti.

Po novem davčnem zakonu namreč prenehal je prejšnji obrtni in prejšnji dohodninski davek z doklado vred, ter se spojil v eden davek, v splošni obrtni davek, tako, da prejšnji dohodninski davek s takoimenovanimi patenti in nakladami vred nadomestuje ali obsega sedaj le eden davek, to je splošni obrtni davek, ki pri veliki večini trgovcev in obrtnikov znaša 50 K in tudi več.

Z ozirom na to je sicer cesarska naredba z dne 11. julija 1898. l. drž. zak. št. 124, na primer v krajih s pod 10.000 prebivalci zvikšala prejšnjo tarifo, ki je bila določena za upis firme, sedaj na 25 gld. obrtnega davka, kar je pa še prenizko, ker je v davčni stopinji 25 gld. obdačenih mnogo obrtnikov, katere se sedaj sili, da upišejo svojo firmo v trgovski register.

Dotični obrtniki pa niso trgovci v smislu trgovskega zakona, najmanj pa izrečeni izurjeni trgovci, ampak so navadni obrtniki, rokodelci, usnarji, mesarji, peki, kramarji i. t. d.

Ker je odmerjeni obrtni davek letos zopet nekoliko večji, posebno v 3. razredu, pride zopet več obrtnikov v davčno stopinjo 50 K, torej bodo pozvani oziroma primorani protokolirati svojo firmo; temu bi se odpomoglo s tem, da se zviša tarifa za protokoliranje na najmanj 100 K.

Vsi taki mali trgovci, obrtniki, niso zmožni pravilno izvrševati trgovskega knjigovodstva, vendar se jim nalaga ta dolžnost, ki ima važne posledice in jim utegne biti na veliko škodo, na primer v slučaju konkurza i. t. d.

Pri večjih trgovcih so potrebne trgovske knjige, pri malih trgovcih, navadnih obrtnikih, pa so brez pomena, ker se vsakdo vsikdar lahko prepriča o stanju njih premoženja in obrti i. t. d.

Zato je nujno potrebno, da se s tem obrtnikom ne nalagajo nepotrebne sitnosti in stroški, ter da se cesarska naredba z dne 11. aprila 1898. l. drž. zak. št. 124, premeni v smislu mojega predloga, ki se glasi:

„Deželni zbor skleni:

Deželni odbor naj posreduje pri cesarski vladi, da merilo obrtnega davka za upis firme v trgovski register določi potom zakona, event. ministerske naredbe v krajih nad 100.000 prebivalcev na najmanj 300 K, v krajih nad 10.000 do 100.000 prebivalcev na najmanj 200 K in v krajih pod 10.000 prebivalcev na najmanj 100 K.“

Stavil sem ta predlog na željo mnogih obrtnikov in drugih davkoplačevalcev, ki so mi s podatki pojasnili te najnovejše sitnosti, katere se jim nalaga brez vsake potrebe.

Dotične stranke ne hrepene po časti, da bi uvrščene bile med veletržce, ampak rajši ostanejo pohlevni mali obrtniki, kakor do sedaj, ter le želé, da se jih ne nadleguje z nepotrebnimi novotarijami in troški.

Prosim, da visoka zbornica sprejme moj predlog, ne da bi se isti izročil kakemu odseku.

Deželni glavar:

Po opravljenem redu se mora tudi nujni predlog izročiti odseku z naročilom, da v določenem roku o njem poroča.

Ako se hoče storiti izjema, je treba, da nikdo ne ugovarja; torej vprašam, ali kdo temu ugovarja, da se o predlogu takoj prične razprava?

(Nihče ne ugovarja. — Es erfolgt kein Widerspruch.)

Ker ne, otvarjam torej razpravo o predlogu.

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker nihče ne želi besede, preidimo torej na glasovanje.

Prosim gospode, ki pritrjujejo predlogu gospoda poslanca Pfeiferja, da izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Točka:

3. Priloga 67. Poročilo deželnega odbora o tem, da se eventualno odpravijo dijete za deželne poslance.

3. Beilage 67. Bericht des Landesausschusses, betreffend die Frage wegen eventueller Abschaffung der Diäten für die Landtagsabgeordneten.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Na vrsto pride točka:

4. Finančnega odseka ustna poročila o prošnjah:

a) „Glasbene Matice“ v Ljubljani za dovolitev redne podpore in izrednega prispevka.

4. Mündliche Berichte des Finanzausschusses über Petitionen:

a) der „Glasbena Matica“ in Laibach um Bewilligung von Subventionen.

Poročevalec ces. svetnik Murnik:

Slavni zbor! Društvo „Glasbene Matice“ obrnilo se je do visokega zbora, da bi blagovolil podeliti mu redno podporo na leto 2400 kron in izredno podporo 2000 kron. To prošnjo utemeljuje s tem, da se sklicuje na troške, ki jih je imelo lansko leto s svojo šolo. Znašali so skupaj 13.399 kron 6 vinarjev, dohodkov pa, v katere so vštete vse podpore, šolnine in vpisnine z izredno deželno podporo vred je bilo 12.411 kron 53 vinarjev, tako da je bilo torej nedostatka v zadnjem letu 986 kron 56 vinarjev. Treba je pa sedaj, da se bo mogla orkestralna šola izvrševati, še eno moč najeti, ki bo povzročila troškov 1600 kron. Tedaj bo ta nedostatek prihodnje leto tem večji, ako bi se deželna izredna podpora ne povišala. Dalje pa je treba, da si društvo tudi novih instrumentov naroči, ker so posebno klavirji po 30—50 let stari in torej taki, da ne vstrezajo več zahtevam, ki se stavljajo na glasbeni zavod, ki je na tako visoki stopinji, kakor je „Glasbena Matica“. Treba bo štirih novih navadnih klavirjev in pa enega boljšega, kar bo stalo, kakor so se pogodili s firmo Stieger na Dunaju, 3960 kron. Razen tega primanjkuje klopi, ki bodo stale 400 kron in stolov za 466 kron in še raznih drugih stvari, ki bodo veljale 180 kron, tako da bodo ti izredni stroški skupaj znašali 5600 kron. Da se deloma v okom pride omenjenim nedostatkom in da bo šola mogla svoj smoter doseči in delovati tako uspešno, kakor je začela, je bil finančni odsek mnenja, da je neobhodno potrebno, da se izredna podpora „Glasbeni Matici“ za šolo dovoli in da se redna podpora zviša na 2400 kron, oziroma, da se jej, ker že ima 1200 kron, torej dovoli še 1200 kron. Z ozirom na vse to nasvetujem v imenu finančnega odseka:

„Deželni zbor skleni:

„Glasbeni Matici“ v Ljubljani dovoli se za vzdržavanje šole redne podpore še 1200 K in izredne podpore za l. 1900. pa 2000 K.“

Deželni glavar:

Zeli kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje poslanci, ki se strinjajo s predlogom finančnega odseka, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Daljna točka je prošnja:

b) „Dramatičnega društva“ v Ljubljani za posojilo 12.000 K.

b) des dramatischen Vereines in Laibach um ein Darlehen per 12.000 Kronen.

Poročevalec Hribar:

Slovensko dramatično društvo v Ljubljani je vložilo prošnjo, da bi se mu dovolilo posojilo 12.000 kron in sicer brezobrestno, katero se zavezuje vrniti. Prošnjo utemeljuje društvo s tem, da ima sedaj še 5864 gld. dolga. To je resnično in je finančni odsek mogel se o tem prepričati tudi že iz računov, ki so mu bili pri proračunu deželnega gledališkega zaklada in pozneje pri prošnji dramatičnega društva za podporo na razpolago.

Dramatično društvo je imelo lansko leto še veliko več dolga, ali tekom letošnje sezone je z modrim gospodarjenjem doseglo, da se je odplačalo 2800 gld. Upati je, da, ako bo tako zanimanje za slovensko gledališče se tudi v prihodnje pokazalo, kakor v preteklem letu in ako bo slovensko gledališče tako napredovalo in prirejalo tako dobre predstave, kakor v preteklem letu, da bo dramatično društvo še bolj izboljšalo svoje materialno stanje in odplačalo polagoma ves dolg, ki ga sedaj še teži. Za to bi res kazalo, da priskoči visoka zbornica društvu na pomoč s tem, da za pokritje enega dela dolga iz prejšnje dobe dovoli društvu primerno posojilo. Vendar se finančni odsek ni mogel združiti na to, da bi predlagal, da se prošnji v polni meri ustreže, zakaj svota, za katero društvo prosi, presega celó sedanjo svoto dolga in vsled tega je finančni odsek mislil, da bi bilo dramatičnemu društvu že dovolj pomagano, če se mu dovoli 3000 gld., oziroma 6000 kron brezobrestnega posojila. Na to se je finančni odsek tudi združil in sicer proti temu, da ima dramatično društvo to posojilo v 10 letnih rokih po 600 kron vrniti in da se deželnemu odboru da pravica, da sme teh 600 kron vsako leto odtegniti od podpore, katera se utegne društvu tudi v prihodnjih letih od visoke zbornice dovoljevati.

V smislu sklepov finančnega odseka torej predlagam:

„Deželni zbor skleni:

Dramatičnemu društvu v Ljubljani dovoli se iz deželnega zaklada brezobrestno posojilo 6000 K proti temu, da ga povrne v 10 letnih rokih po 600 K z letom 1901 začeni; deželni odbor se pa pooblašča, da vračilne roke odteguje od prispevkov, katere bode „Dramatično društvo“ morebitno prejemale iz deželnega zaklada v bodočih desetih letih.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo predlogu finančnega odseka, izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Točke:

- c) zaveze slov. učiteljskih društev za izpremembo zakonitih določil glede ustanovljanja in vzdrževanja meščanskih šol.
- e) des Verbandes der slovenischen Lehrervereine um Änderung der gesetzlichen Normen betreffend die Errichtung und Erhaltung der Bürgerschulen.
- d) „Ljubljanskega učiteljskega društva“ za ustanovitev deške in dekliske meščanske šole v Ljubljani.
- d) des Laibacher Lehrervereines um Errichtung einer Knaben- und Mädchenbürgerschule in Laibach.
- e) o poročilu deželnega odbora v zadevi prevzetja meščanske šole v Krškem v deželno oskrbo (k prilogi 18).
- e) über den Bericht des Landesauschusses betreffend die Übernahme der Bürgerschule in Gurkfeld in die Verwaltung des Landes (zur Beilage 18).

Poročevalec Višnikar:

Visoka zbornica! Poročati mi je najprvo o petici zaveze slovenskih učiteljskih društev za izpremembo zakonitih določil glede ustanovljenja in vzdrževanja meščanskih šol, potem pa o naslednjih dveh točkah d in e, to je o prošnjah ljubljanskega učiteljskega društva za ustanovitev deške in dekliske meščanske šole v Ljubljani in o prošnji šolskega okraja Krškega za prevzetje meščanske šole v Krškem v deželno oskrbo, oziroma o zadevnem poročilu deželnega odbora v prilogi 18. Ker so vse te točke v zvezi in zaradi kratkega časa, ki nam je na razpolago, prosim, da smem hkratu poročati o vseh teh prošnjah. (Pritrjuje se. — Zustimmung.)

Najprvo prosi „Zveza slovenskih učiteljskih društev“, da se spremenijo dotična zakonita določila glede vzdrževanja in ustanavljanja meščanskih šol na Kranjskem. Ta zahteva se jako obširno in dobro utemeljuje. Poudarja se posebno velikanski napredek ljudskega šolstva v poslednjih 30 letih, katero ljudsko šolstvo pa po mnenju prositeljev vendar še ni doseglo tistega vrhunca, kakor bi bilo želeti. Navaja se dalje, da bi meščanske šole nadaljevale izobrazbo otrok, ki pridejo iz ljudskih šol, da bi bile posebno važne za malo obrt, trgovino in industrijo in da bi nekoliko razbremenile prenapolnjene srednje šole. Nadalje pravijo, da so meščanske šole najboljše in najnaravnejše pripravnice za učiteljišča. Potem posredujejo tudi potrebno izobrazbo za obiskanje obrtnih strokovnih šol. V prošnji je navedeno tudi, koliko meščanskih šol obstoji v drugih deželah. Jaz ne bom vseh dežel našteval, vendar pa poudarjam v tem oziru, da je prva dežela Češka, kjer obstoji 167 deških in 127 dekliskih, torej skupaj 244 meščanskih šol.

Za Češko pride Dolenja Avstrija z 118, Moravska z 98 in Slezka z 18 meščanskimi šolami. Štajerska jih ima 17, nobene ni na Goriškem, ena je v Bukovini. Na Kranjskem imamo dve meščanski šoli, eno nemško na Krškem in eno zasebno v Ljubljani pri uršulinkah. Prositelji nasvetujejo, da bi se dotični zakoni z dne 29. aprila 1873. l., potem 19. decembra 1874. l. in z dne 29. novembra 1890 l. primerno spremenili tako, da bi dežela potem od slučaja do slučaja določila, kje naj se ustanovi meščanska šola, seveda na deželne troške. Ako pogledamo sedanja določila v tem oziru, vidimo, da še državni zakon z dne 14. maja l. 1869. v paragrafu 61. izreka, da določuje deželno zakonodajstvo, kje in s kakimi sredstvi je ustanovljati meščanske šole, in v zakonu z leta 1873. je v § 5. določeno, da naj bo v vsakem šolskem okraju najmanj ena meščanska šola. Akoravno ta zakon obstoji že 27 let, se vendar razun v Krškem v naši deželi še ni nobena meščanska šola ustanovila, to v prvi vrsti za to, ker se vsak okraj boji troškov, ki bi narastli, ako si napravi na svoje troške svojo posebno šolo. Najbolj ugajalo bi tako določilo, da naj se določi sploh, da se od slučaja do slučaja po deželnem zakonu zagotovi, kje naj se ustanovijo meščanske šole. Tako določilo velja posebno za Češko, za Gorenjo in Dolenjo Avstrijo, za Slezko, Predarlško in na Štajarskem, Tirolskem in v Bukovini. V Dalmaciji je določeno, da je v vsakem šolskem okraju vsaj eno meščansko šolo ustanoviti tam, kjer ni realke ali realne gimnazije. Nekaj podobnega obstoji tudi na Moravskem, kjer je določeno, da naj se imajo meščanske šole ustanoviti v tistih okrajih, kjer ni nobene realke. Finančni odsek pripozna, da bi bilo dobro, ako bi se popolnilo naše ljudsko šolstvo s tem, da bi se na več krajih ustanovile meščanske šole. To velja posebno glede Ljubljane, potem pa tudi glede drugih krajev, posebno na Notranjskem, kjer ni nobene srednje šole. Vendar se pa finančni odsek pri sedanjih razmerah naše dežele, pri negotovem finančnem položaju ni mogel odločiti, da bi predlagal, da se že

sedaj ustanovi kaka meščanska šola na troške dežele. Opozarjam še, da so že gospodje poslanci Hribar in tovariši dne 23. februarja 1897. predlagali visoki zbornici podobno spremembo dotičnih zakonov gledé ustanovljenja in vzdrževanja meščanskih šol, da je pa visoki deželni zbor po predlogu deželnega odbora dne 14. januarja 1898. odklonil tako spremembo, boječ se, da bi se s tem opozorili tudi drugi šolski okraj, ki bi hoteli imeti take šole. S tem, ako finančni odsek letos odklanja to zahtevo, ni še rečeno, da je morebiti protivnik meščanskih šol. Jaz mislim tudi, da ni absolutno potrebno, da bi se morda kak zakon sklenil, predno se odločimo, da bomo meščanske šole ustanovili, da torej ni treba takih zakonov imeti v zalogi.

Po teh izvajanjih predlagam v imenu finančnega odseka:

„Deželni zbor skleni:

Prošnji zaveze slovenskih učiteljskih društev za spremembo sedaj veljavnih zakonitih določil gledé ustanovljenja in vzdrževanja meščanskih šol na Kranjskem se za sedaj ne more ugoditi.“

Daljna peticija je „ljubljskega učiteljskega društva“, da bi se ustanovila v Ljubljani deška in dekliška meščanska šola. Tudi ta peticija je jako obširno utemeljena in se v glavnih potezah tudi opira na tiste razloge, kakor prejšnja. Navajal bi še to pri tej točki, da pravijo prosilci, da je vendar meščanska šola kaj družega, kakor, ako bi se v Ljubljani obstoječe razširile na sedem ali osem razredov, ker se zahteva druga usposobljenost učiteljstva i. t. d. In dalje se tudi utemeljuje potreba ustanovitve dekliške meščanske šole. Razun tega, kar sem že prej povedal, bi v tem oziru še navedel, da priznavam, da bi bilo v Ljubljani največ materijala za tako šolo, vendar v tem oziru nujnost ni tako velika, kakor glede marsiktere druge stvari, ki jo imamo še rešiti glede šolstva na deželi. V Ljubljani obstojita dve gimnaziji, ena realka, tri dekliške ljudske šole in sicer ena osemrazredna in ena šestrazredna, ki se bo sedaj tudi razširila na osem razredov, potem dve deški ljudski šoli, dve pripravnici in obrtna šola. Jaz menim, da posebno glede dekliške meščanske šole danes ni taka potreba, kakor je bila morda pred nekoliko časom. Opozarjam posebno, da se je ustanovila višja dekliška šola, ki vendar daje dovolj prilike deklicam se dalje izobraževati. Razun tega obstoji pri Uršulinkah in sicer vnanja in notranja meščanska šola. Ako se celó mesto Ljubljansko v 27 letih ni moglo odločiti za ustanovitev meščanske šole tudi tedaj ne, ko je samo vzdrževalo svoje šole in plačevalo vse učitelje, je iz tega razvidno, da potreba ni tako nujna, ali da zanimanje za take šole ni tako veliko, da bi mi stavili ustanovitev teh šol v prvo vrsto.

Predlagam v imenu finančnega odseka tudi glede te prošnje:

„Deželni zbor skleni:

Prošnji ljubljanskega učiteljskega društva za ustanovitev deške in dekliške meščanske šole v Ljubljani se za sedaj ne more ugoditi.“

Potem je tretja peticija občin šolskega okraja Krškega, da se prevzame meščanska šola na Krškem v deželno oskrbo. O dotičnih peticijah poroča deželni odbor v prilogi 18. Visoki deželni zbor je dne 14. aprila l. 1899. izročil dotične prošnje deželnemu odboru, da se pouči o stvari in stavi letos primerne nasvete. Deželni odbor predlaga v svoji prilogi, da se tudi tej prošnji ne ugodi. Šola na Krškem se je ustanovila v šolskem letu 1877/78 ter obstoji že 23 let. Ustanovitev te šole se je omogočila s tem, da je znani mecen Martin Hočevar podaril šolskemu okraju čisto novo poslopje, v katerem se nahaja ljudska in meščanska šola, katera poslednja je pa popolnoma nemška. Ako pogledamo podatke glede obiskovanja te šole, je razvidno, da je bilo tekom 20 let na krški meščanski šoli 1155 učencev in sicer od teh iz domačega okraja krškega samo 508, iz drugih okrajev pa 647, tedaj več kot polovica. Posebno veliko jih je bilo iz Štajarskega, namreč 432. Ako vzamemo poprečno število to šolo obiskujočih učencev, vidimo, da pride na leto 58 učencev, in posebej na krški okraj samo 25. Za teh 25 učencev mora krški sodni okraj in sosedna okraja Radeče in Mokronog plačevati na leto 4000—5000 gld., ali okroglo 3·3 % od vseh direktnih davkov.

Finančni odsek meni tedaj, da se tudi tej prošnji vsaj za sedaj ne more ugoditi. Vendar pa bi bilo pravično, ako bi dežela Štajerska, iz katere prihaja že toliko časa toliko učencev v to šolo, dala kak primernejši prispevek za vzdrževanje te šole kakor do sedaj, ko plačuje samo 400 gld. na leto.

Vsled tega predlaga finančni odsek:

„Deželni zbor skleni:

Prošnjam občin krškega okraja za prevzetje meščanske šole v Krškem v deželno oskrbo, se ne ugodí ter se deželnemu odboru nalaga, da se obrne do deželnega odbora v Gradcu z utemeljeno prošnjo, da se prispevek dežele Štajerske za vzdrževanje te šole primerno zviša.“

Prosim tedaj, da se ti trije predlogi, katere sem stavil v imenu finančnega odseka glede meščanskih šol, sprejmejo.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

Visoka zbornica! Gospod poročevalec finančnega odseka strnil je troje poročil v eno. Ako sem se oglasil k kesedi, storil tega nisem zaradi tega, da bi govoril o vseh teh treh poročilih, o katerih je gospod poročevalec v imenu finančnega odseka stavil svoje predloge, temveč oglasil sem se k besedi samo, da bi spregovoril nekoliko besed zlasti gledé družega poročila. Kar se tiče prvega poročila, bi bilo pač odveč govoriti, ker sem bil že takrat, ko sem s tovariši stavil nek predlog ravno v tem smislu kakor sedaj prosi zaveza slovenskega učiteljskega

društva, že vse tisto povedal, kar se je v utemeljevanje dotičnega predloga sploh povedati dalo. Moj predlog je bil takrat odklonjen in sicer največ zaradi tega, ker se je deželni zbor bal, da, če bi se sprememba v predlaganem smislu izvršila, bi potem prišli posamezni okraj v deželi in bi si hoteli snovati meščanske šole. Te bojzani jaz nisem imel, zakaj s snovanjem meščanskih šol, ako tudi dežela prevzame plačilo prejemkov učiteljskega osebja, je toliko troškov združenih, da si bodo občine jako premislile in preudarile, predno bodo šle na to, da bi kaj takega ustanovile. Vendar pa je takrat — vsaj to sem mogel spoznati iz obravnave v visoki zbornici in iz privatnih izjav častitih gospodov tovarišev — v visoki zbornici prevladalo mnenje, da bi morda kazalo napraviti kake izjeme, in te izjeme so vzrok, da sem se pri drugi točki oglašil k besedi, namreč pri prošnji ljubljanskega učiteljskega društva, da bi se v Ljubljani ustanovila deška in dekliska meščanska šola. Kar se tiče te prošnje, je častiti gospod poročevalec mnenja, da sega nekoliko predaleč in tudi jaz mu v tem oziru pritrjujem, ker je namreč v Ljubljani z višjo deklisko šolo, z obema osemrazrednima dekliskima ljudskima šolama in z drugimi privatnimi ženskimi zavodi zadosti v tej smeri preskrbljeno za žensko vzgojo. Čisto drugače pa stoji stvar glede deške meščanske šole, kajti ako kje, je taka šola v Ljubljani potrebna in se bo morala prej ali slej ustanoviti. Če se je svoje dni govorilo, da bi morebiti kazalo ustanoviti kako meščansko šolo v Postojini, v Novem mestu, v Idriji ali v Kranju, tedaj moram jaz reči, da takih predlogov za ustanovitev meščanske šole, kakor jih Ljubljana daje, nobeden teh okrajev nima. Meščanske šole so prav za prav namenjene za take kraje, kjer je več takih krogov prebivalstva, ki žele svojim otrokom manjše izobrazbe, kakor jih podajajo srednje šole, ki namreč želé svojim otrokom, da jih za življenje usposobijo, da pozneje kot obrtniki ali mali trgovci zamorejo uspešno poslovati. Častiti gospod poročevalec je sicer rekel, da je za mladino v Ljubljani že precej preskrbljeno z realko in dvema gimnazijama. Jaz pa pravim, da je čisto napačno, ako se misli, da naj taki dijaki, ki nimajo volje potem dalje obiskovati šole in o katerih stariši sami vedo, da ne bodo iz nižjih razredov prestopili v višje rezrede srednjih šol, vstopajo v srednje šole. Kakor so dandanes realke in gimnazije urejene, je izobrazba, ki se more v njih doseči, preveč enostranska in so te šole tako uravnane, da ne ponujajo vsega tistega, kar bi taki stariši, o katerih sem govoril, želeli svojim otrokom. Za to so le meščanske šole sposobne in zato vidimo, da se po naprednih deželah povsodi v večjih mestih in zlasti v industrijskih krajih snujejo meščanske šole. — Torej jaz sem prepričan, da se bo prej ali slej pojavila potreba, da se ima v Ljubljani ustanoviti meščanska šola in jaz imam tudi upanje, da se deželna zbornica, kadar bo prišlo do tega, ne bo protivila temu, da bi dežela prevzela plačevanje prejemkov za učiteljsko osebje. Ako pa danes ne stavim nobenega konkretnega predloga, tega zaradi tega ne storim, ker je vendar potrebno, da se poprej mestna občina izreče,

ali je pripravljena, preskrbeti stanovanja za tako meščansko šolo in prevzeti precej velike izdatke za stvarne šolske potrebščine. Le na tej podlagi, kadar se bo mestna občina v tem oziru izrekla, bo mogoče, stvar v zbornici v razgovor spraviti in za takrat izrekam nado, da se bo visoka zbornica blagonaklonjeno pokazala ustanovitvi deške meščanske šole v Ljubljani.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — gospod poročevalec?

Poročevalec Višnikar:

Odgovoriti hočem le nekoliko besed na izvajanja prečastitega gospoda predgovornika. Jaz bi ga prosil, da bi najprvo ljubljanski mestni zastop uvaževal to vprašanje, ako bi ne hotelo morebiti mesto ustanoviti meščanske šole in prepričan sem, da bi tako šolo tudi deželni zbor ali dežela podpirala. V Ljubljani, kjer je dovolj šolskih otrok, se da ceneje ustanoviti, ako se sedanja deška šola razširi v meščansko šolo. Na ta način bi mesto ljubljansko najložje prišlo do deške meščanske šole. Ako nismo letos nikakih sprememb dotičnih zakonov sklenili in tudi za Ljubljano nismo predlagali meščanske šole, storili smo to v finančnem odseku iz bojzani, da bi s tem odprli vrata v normalno-šolski zaklad, katerih bi ne mogli več zapreti in da bi za slučaj ako bi se ta zaklad z meščanskimi šolami preveč obremenil, marsičemu ne mogli ustreči, kar imamo za nujnejše, kakor to sicer gotovo koristno napravo.

Prosim tedaj, da se predlogi finančnega odseka sprejmejo.

Deželni glavar:

Preidimo torej na glasovanje.

Prvi predlog finančnega odseka se glasi:

(bere: — ličšt:)

„Deželni zbor skleni:

Prošnji zaveze slovenskih učiteljskih društev za spremembo sedaj veljavnih zakonitih določil glede ustanovljenja in vzdržavanja meščanskih šol na Kranjskem, se za sedaj ne more ugoditi.“

Gospodje, ki so za ta predlog, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Drugi predlog finančnega odseka se glasi:

(bere — ličšt:)

„Deželni zbor skleni:

Prošnji ljubljanskega učiteljskega društva za ustanovitev deške in dekliske meščanske šole v Ljubljani se za sedaj ne more ugoditi.“

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Končno prosim še glasovati o predlogu:

(bere — ließt):

„Deželni zbor skleni:

Prošnjam občin Krškega okraja za prevzete meščanske šole v Krškem v deželno oskrbo, se ne ugodi ter se deželnemu odboru nalaga, da se obrne do deželnega odbora v Gradcu z utemeljeno prošnjo, da se prispevek dežele Štajerske za vzdržavanje te šole primerno zviša.“

Gospodje, ki so ta za predlog, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto in s tem so rešene točke c, d in e.

Na vrsto pride prošnja:

f) jubil. podpornega in hranilnega društva učiteljic za nagrado pouka v ženskih ročnih delih, za zboljšanje plač v prvih dveh plačilnih razredih in za ustanovitev dekliških meščanskih šol.

f) des Jubiläums-Unterstützungs- und Sparvereines der Lehrerinnen um Remuneration für den Unterricht in den weiblichen Handarbeiten und um Errichtung von Mädchenbürgerschulen.

Poročevalec Višnikar:

Jubilejsko podporno in hranilno društvo učiteljic prosi prvič za nagrado pouka v ženskih ročnih delih, ali pa da se nastavijo za ta pouk posebne učiteljice, drugič za vračilo onih 10%, ki so se učiteljicam odtegnili v prvih dveh plačilnih razredih, in tretjič za ustanovljenje dekliških meščanskih šol. Ta prošnja se je glede zadnjega petita že odklonila. Glede prve točke se navaja v prošnji, koliko imajo učiteljice opraviti s poukom v ročnih delih pri deklicah, da ta pouk ni obligaten in da bi se morale tedaj učiteljice posebej honorirati. Jaz menim, da je po zakonu, posebno po § 3. državnega zakona z dne 14. maja l. 1869., potem po § 73. ministerske odredbe z dne 20. avgusta l. 1870. pouk v ročnih delih za deklice obligaten predmet in da so torej učiteljice dolžne poučevati v teh ročnih delih. Ako pa poučujejo več ur, kakor je predpisano, jim gre po obstoječih predpisih nagrada. Ako tedaj te nagrade ne dobivajo, ali ne toliko, kakor jim gre, jim je prosto s takimi zahtevami se obračati do pristojnih šolskih oblastev, nikakor pa ni deželni zbor poklican, v tem oziru pomagati.

Glede drugega zahtevka, da se učiteljicam, katerim se je marljivost v občie priznala, povrne tistih 10% v višjih dveh razredih, katere dobivajo

manj kakor učitelji, je finančni odsek mnenja, da ne kaže šele pred dvema letoma sklenjenega zakona, po katerem so tudi učiteljice precej pridobile, že letos, torej po preteku dveh let, spreminjati.

Razlogi, ki so večinoma takrat vodili deželni zbor, ko se je ta zakon sklepal, veljajo tudi še danes.

Sicer predlagam tudi glede te prošnje v imenu finančnega odseka:

„Deželni zbor skleni:

Prošnji „Jubil. podpornega in hranilnega društva učiteljic“ za nagrado pouka v ženskih ročnih delih, za zvišanje plač v višjih dveh razredih za 10% in za ustanovitev dekliških meščanskih šol, se ne more ugoditi.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje poslanci, ki se strinjajo s predlogom finančnega odseka, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Dalje imamo ustno poročilo finančnega odseka:

g) o poročilu deželnega odbora o peticiji slov. učiteljskega društva za odpravo nedostatkov v pravnih razmerah kranjskega učiteljstva (k prilogi 35.) in o zadevajočih prošnjah, namreč:

a) Slovenskega in ljubljanskega učiteljskega društva, društva učiteljev in šolskih prijateljev za ljubljansko okolico in učiteljskega društva za postojnski okraj;

β) učiteljev v Kranju in Trziču, učiteljic v Novem mestu, Kočevju, Kranju in Trziču in

γ) začasnih učiteljev in učiteljic v Ljubljani za podelitev stanarin.

g) über den Bericht des Landesauschusses, betreffend die Petition des slovenischen Lehrervereines um Beseitigung einiger Mängel in den Rechtsverhältnissen der krainischen Lehrerschaft (zur Beilage 35) und über diesbezügliche Petitionen, nämlich:

a) des slovenischen und des Laibacher Lehrervereines für die Umgebung Laibach und jenes für den Adelsberger Bezirk;

- β) der Lehrer und Lehrerinnen in Krainburg und Neumarkt, der Lehrerinnen in Rudolfswert und Gottschee, und
 γ) der provisorischen Lehrer und Lehrerinnen um Bewilligung von Quartiergeldern.

Poročevalec Višnikar:

Visoka zbornica! Poročati imam dalje o peticiji slovenskega učiteljskega društva za odpravo nedostatkov v pravnih razmerah kranjskega učiteljstva, priloga 35. deželnega odbora in o zadevajočih prošnjah.

Deželni odbor poroča v prilogi o finančnih uspehih v tem slučaju. Ako bi se hotelo dovoliti vsem učiteljem, kakor zahtevajo, petletnice po 100 gld. ali 200 kron in pa aktivitetne doklade po 200 kron, je iz teh računov razvidno, da bi v tem slučaju, ako bi visoka zbornica petletnice od 80 kron na 200 kron zvišala, znašalo to 217.000 kron. Sedaj se plačuje samo 89.560 kron, torej bi se ta potrebščina zvišala za 127.440 kron, aktivitetne doklade pa, katerih sedaj učitelji še nimajo, bi znašale po 200 kron skupaj 103.400 kron. Ako bi se tedaj hotelo dovoliti aktivitetne doklade vsakemu učitelju po 200 kron in petletnice zvišati na 200 kron, bi znašala večja potrebščina zato 230.340 kron. Petletnice po 40 gld., katere sedaj uživajo učitelji, so v primeri z drugimi deželami v resnici jako majhne. Najmanjše so drugod po 50 gld., oziroma po 10 % od plače.

Pri tej točki imam tudi poročati o prošnjah štev. 165, 115, 9, 77, 19, 44, 47, 88 in 75. To je prvič prošnja deželnega slovenskega učiteljstva v Ljubljani. To je nek dodatek prejšnji peticiji. V tej novi prošnji se naslednje zahteva:

„1.) V osebnem statusu naj se uvrsti učiteljstvo po službenih letih od časa prestanega usposobljenostnega izpita; od istega časa naj se računajo tudi petletne službene doklade.

2.) Odstotki po plačilnih vrstah naj se primernejše razdele.

3.) Po umrlem učitelju zaostali naj imajo pravico do četrletne plače, katero je učitelj nazadnje prejemal.“

To že dobivajo danes. Ostali dobijo posmrtno četrť in poleg tega, ako vdova nima pravice do pokojnine, po letos sklenjenem zakonu, polovico plače.

Dalje zahtevajo:

„4.) Vsemu učiteljstvu — brez izjeme — naj se pripozna primerna odškodnina za stanovanje.“

Dalje je prošnja Ljubljanskega učiteljskega društva do mestnega magistrata, v kateri se v obče ravno tisto zahteva. Mestni magistrat je prošnjo odstopil deželnemu zboru, da jo kolikor mogoče uvažuje.

Društvo učiteljev in šolskih prijateljev za ljubljansko okolico prosi prvič, da bi se starostne doklade učiteljem in učiteljicam zvišale na 100 gld. in opravilnine pri enorazrednicah

na 50 gld. ter da bi potem za vsak višji razred znašale po 25 gld. več, dalje da bi se službena doba znižala na 35 let in da bi se vštevala vojaška in provizorna leta. Naposled naj se tudi pokojninski zakon spremeni, kakor se je to zgodilo pri deželnih in državnih uradnikih.

Dalje prosi učiteljsko društvo za Postojnski okraj v obče tisto kakor kranjsko učiteljsko društvo, ter še pripomnim, da prosijo za stanarine za postojnski okraj, da bi bile za Postojno ravno take, kakor za Ljubljano, sicer pa po 200 kron.

Učitelji v Kranju in Trziču tudi prosijo za enake stanarine kakor jih imajo učitelji v Ljubljani in utemeljujejo prav obširno svojo prošnjo, poudarjajoč, da je draginja v Kranju, odkar obstoji tam gimnazija in posebno tudi v industrijskem kraju, v Trziču, tolika kakor v Ljubljani.

Dalje prosijo učiteljice dekliske šole v Rudolfovem za podelitev stanarine, kakor jo imajo učiteljice v Ljubljani. Ravno tako prosijo učiteljice dekliske šole v Kočevju za enako stanarino z učiteljicami v Ljubljani, potem učiteljice v Kranju in v Trziču. Končno prosijo tudičasni učitelji in učiteljice na javnih ljudskih šolah v Ljubljani, da se jim določi stanarina, kakor jo imajo definitivni učitelji. To bi bilo po 180 gld. na leto.

Ako posnamemo vsebino teh peticij, vidimo, da obsegajo sledeče želje in zahteve.

1. Pokojninski zakon naj se preuredi v smislu drž. zakona z dne 14. maja 1896. štev. 74 tako, da bodo dobivale učiteljske vdove tiste pokojnine, kakor vdove državnih uradnikov 11. do 9. činovnega razreda, to je po 400, 500 in 600 gld. na leto. Pri odmerjenju učiteljske pokojnine se morajo všteti vsa službena leta in ne samo od 5 do 5 let.

Vštevajo naj se tudi vsa provizorična službena in aktivna vojaška leta v službeno dobo, katero je pa skrčiti od 40 na 35 let. Za vdove naj se ustanovi eksistenčni minimum 500 gld., za vsakega otroka pa po 100 gld.

Poleg tega imajo ostali tudi pravico do četrletne plače, katero je učitelj nazadnje prejemal.

2.) Primerna razdelitev odstotkov v posameznih plačilnih vrstah bi bila:

- I. plač. vrsta 20 % mesto sedanjih 10 %,
- II. plač. vrsta 20 % mesto sedanjih 15 %,
- III. plač. vrsta 25 % mesto 30 %,
- IV. plač. vrsta 35 % mesto 45 %.

Pri uvrstitvi v status in podelitvi službenih doklad naj se vpošteva ves službeni čas od prestanega izpita učne sposobnosti in v službeno dobo všteto aktivna vojaška leta.

3.) Opravilne (funkcijske doklade) naj se določijo za enorazrednice po 50 gld. in potem za vsak nadaljni razred po 25 gld. več, za osemrazrednice tedaj 225 gld.

4.) Aktivitetne, v pokojnino vštete vne priklade k sedanjim plačam po 100 gld., v Ljubljani pa po 200 gld. na leto.

pičle. Kadar se bodo zboljšali aktivitetni užitki učiteljev in učiteljic, se bode poleg navedenih stanarin moralo ozirati v prvi vrsti tudi na primerno zvišanje petletnic. Finančni odsek se tudi glede te točke za sedaj ozirajoč se na neugodno in negotovo finančno stanje ni mogel odločiti in predlagati primerne zvišanja.

Plače provizoričnih učiteljev in učiteljic so res pičle, a pomisliti je, da začetniki niso nikjer dobro plačani in da se tudi avskultanti, suplenti in praktikanti raznih uradov v tem oziru ne morejo zavidati in da morajo mnogokrat dolgo časa brezplačno služiti. Tudi stanovanj ali stanarin ne dobivajo ti uslužbenci.

Skupna potreščina pri normalnošolskem zakladu znaša leta 1900. po proračunu finančnega odseka 935.866 K pri pokojninskem zakladu po odbitku tega, kar učiteljstvo plačuje 68.388 „ in pri šolskih zgradbah 12.000 „

vsa potreščina pri ljudskem šolstvu tedaj 1,016.254 K Ker znaša vsa potreščina pri deželnem zakladu 3,056.259 K, spada tretjina vse deželne potreščine na ljudsko šolstvo. Ker je pri deželnem zakladu pri obstoječih prikladah že itak primanjklaja nad 60.000 K, bi se morala 40 % naklada na neposredne davke, katera znaša 1,294,361 K, prav izdatno zvišati, ako bi se hotelo prošnjam učiteljstva kolikaj ustreči. Šolska potreščina bi v kratkem absorbirala vso 40 % naklado na vse direktne davke. Uvidelo se bode, da dežela pri teh okolščinah ne more vstreči vsem upravičenim željam in da se moramo resno vprašati, ako nismo prišli že do mesta, da si rečemo: do tu in ne dalje.

Naše šolstvo se je v poslednjih 30 letih po upeljavi državnega šolskega zakona z dne 14. maja 1869. l. nepričakovano močno razvilo, s tem so pa tudi troški ogromno narasli. Dočim je pred 24 leti znašala potreščina okoli 400.000 K, znaša že sedaj nad 1,000.000 K, državni znesek pa svotico 4344 K ali 2172 gld.

Gibanje ljudskega in meščanskega učiteljstva v celi državi kaže na to, da ministerstvo temu važnemu vprašanju nasproti ne bode moglo več ostati pasivno, ampak da bode morala država priti na pomoč deželam. Posebno revnejšim deželam ni mogoče dati učiteljem tega, kar je država dala svojim uradnikom in profesorjem, ker morajo večkrat odklanjati tudi opravičene zahteve. Za našo deželo bode prihodnje leto pravo kritično leto, zlasti, ako bode treba s 1. jan. 1901. l. pričeti vračevati državi potresno posojilo 1,100.000 K z obrestmi vred in ako izgubimo še deželno naklado na žganje, katera je lansko leto znašala 868.000 K.

Finančni odsek tedaj tudi glede petletnic in stanarin za sedaj ne more nasvetovati nikakega poviška, dokler se ne pojasni razmerje med deželo in državo in ne pokaže tudi finančni efekt letos sklenjenega pokojninskega zakona ter predlaga:

„Deželni zbor skleni:

1.) Poročilo deželnega odbora o peticiji slovenskega učiteljskega društva za izboljšanje gmotnega

stanja kranjskega učiteljstva (priloga 35.) se jemlje na znanje.

2.) Deželnemu odboru se nalaga, da uvažuje vprašanje, kako in v koliki meri bi se mogle učiteljstvu izviševati petletnice in podeliti stanarine, da se preveč ne obremeni deželni zaklad in

3.) Da se z utemeljeno prošnjo, v kateri je izkazati razvoj in potreščino ljudskega šolstva v poslednjih 30 letih, obrne do c. kr. vlade, da dovoli deželi primeren prispevek, oziroma odstopi deželi del državnih dohodkov v delno pokritje vedno rastoče potreščine pri normalno šolskem zakladu.“

Deželni glavar:

Otvarjam razpravo.

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo predlogom finančnega odseka, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Daljna točka je:

5. Ustno poročilo finančnega odseka o proračunu normalno-šolskega zaklada za leto 1900 (k prilogi 19).

5. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den Voranschlag des Normal-schulfondes pro 1900 (zur Beilage 19).

Poročevalec Višnikar:

Končno mi je še poročati o proračunu normalno-šolskega zaklada za leto 1900, priloga 19. Potreščina pri normalno-šolskem zakladu narasča od leta do leta, in sicer vsled naravnega razvoja našega šolstva, potem vsled regulacije učiteljskih plač l. 1898. in vsled pomnožitve šol in učiteljskih oseb. Te okolščine uplivajo naravno na narastek od leta do leta. Deželni odbor predlaga letošnje potreščino v znesku 936.166 kron, finančni odsek pa v znesku 935.866 kron, tedaj manj za 300 kron. Pokritje ostane neizpremenjeno v znesku 48.196 kron, tedaj se kaže primanjkljaja 887.670 kron. Ako primerjamo primanjkljaje normalno-šolskega zaklada v poslednjih 4 letih od leta 1897. do letos, se vidi, da je znašal leta 1897., torej pred regulacijo učiteljskih plač, 726.392 kron, l. 1898. 749.730 kron, tedaj več za 23.338 kron. Leta 1899. je znašal 861.908 kron, ali več za 132.178 kron, letos pa je proračunjen na 887.670 kron, ali za 25.762 kron več, tako, da je narastel primanjkljaj od leta 1897. do letos za 161.278 kron ali za 80.639 gld., namreč v zadnjih štirih letih.

Število učiteljev je znašalo začetkom 1898. l. 610, začetkom letošnjega leta pa 628, tako da se je v teku teh let njih število pomnožilo za 18. Glede učiteljskih plač predlaga finančni odsek le nekatere spremembe pri posameznih okrajih, katere pa ne vplivajo na končno svoto potrebsčine. Prosim torej, da se preide v nadrobno razpravo o tem proračunu.

Deželni glavar:

Otvarjam splošno razpravo.

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospoda poročevalca, da preide v nadrobno razpravo.

Poročevalec Višnikar:

Pri I. poglavju „Aktivitetni užitki učiteljev“ se pri 1. točki I. naslova za šolski okraj Postojnski predlaga 800 kron več, kakor deželni odbor in sicer 72.460 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

2. Za šolski okraj Kočevski se predlaga 1326 K več, torej 77.714 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

3. Okraj Krški, kar predlaga deželni odbor, 69.468 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

4. za okraj Kranjski se predlaga nespremenjeno 74.860 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

5. Za Ljubljano se predlaga 260 K več, torej 59.580 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

6. Za Ljubljansko okolico nespremenjeno 69.938 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

7. Za Litijo se predlaga 400 K več, torej 49.060 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

8. Za Logatec 600 K več, torej 55.660 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

9. Za Radovljico se predlaga tudi 600 K več, torej 52.260 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

10. Za Rudolfovo 400 K manj, torej 54.132 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

11. Za Kamnik 800 K več, torej 53.834 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

12. Za Črnomelj 1200 K več, torej 41.328 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

Vsa svota pri plačah znaša torej namesto 724.708 K, kakor predlaga deželni odbor, 730.294 K. Pripomnim pri tej priliki, da se je prvi mesec tega leta pomaknilo 33 učiteljev v višje razrede in da je tudi po sestavljenem proračunu bilo novoimenovanih 19 učiteljev in učiteljic. Vsled tega se spremeni na 2. strani priloge pavšalna svota 10.400 K ter se dotični znesek zaračuni pri šolskih okrajih, kjer so se dotične spremembe vršile. Predlagam torej, da se postavi v proračun mesto svote 10.400 K samo 4814 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

Potrebsčina na drugi strani priloge znaša torej 735.108 K.

Interkalarji in odtegljeji pri plači znašajo 17.702 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

Za službene doklade se predlaga 886 gld. manj, kakor deželni odbor, namreč 88.256 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

Dopolnilne doklade k službenim dokladam se predlagajo v znesku 1620 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

Lokalne doklade se predlagajo v znesku 2126 K, to je za 250 K več, kakor deželni odbor in sicer pri Ljubljani.

(Obvelja. — Angenommen.)

Opravnile doklade se predlagajo nespremenjeno v znesku 31.014 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

Dopolnilne doklade k opravninam se predlagajo nespremenjeno v znesku 292 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

Stanarine se predlagajo nespremenjene v znesku 13.080 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

Aktivitetni užitki učiteljev znašajo torej kot redna potrebsčina 849.756 K, kot izredna 4038 K, skupaj torej 853.794 K.

II. poglavje „Dotacije“, pri tem poglavju ne predlagam nobene spremembe, ampak naj se sprejme skupna svota 13.716 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

III. poglavje „Podpore in nagrade“ 1. za veroučitelje štirirazrednih šol — teh šol je 38 — se predlagajo nespremenjeno v znesku 6840 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

2. „Odškodnine za vožnje veroučiteljev“ — tu se predlaga namesto 8066 K, znesek 8232 K, tedaj za 166 K več in sicer pri šolah v Bukovju 136 K in pri Jablanici 30 K več.

(Obvelja. — Angenommen.)

3. 8 pomožnim učiteljem v Ljubljani po 800 K, skupaj 6400 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

Dalje predlagam pri točkah 4—9 nespremenjene zneske po nasvetih deželnega odbora.

(Obvelja. — Angenommen.)

10. Za ekskurendne šole se predlaga za 16 učiteljev namesto 5950 K znesek 6120 K in sicer za Javorske Rovte 70 K in pa za Nomenj 100 K, torej za 170 K več, kakor predlaga deželni odbor.

(Obvelja. — Angenommen.)

Potrebščina pri teh 10 naslovih znaša torej 336 K več, kakor po predlogu deželnega odbora ali skupaj 43.952 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

Pri točkah 11., 12., 13. in 14. ne predlagam nobene spremembe, ampak enake zneske, kakor deželni odbor.

(Obvelja. — Angenommen.)

Ravnokotno predlagam, da se pri naslovu 2, za podpore vsled boleznin in drugih nezgod sprejme nespremenjeno znesek 4000 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

Nagrade in podpore znašajo torej 65.918 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

Pri IV. poglavju „Pokojnine učiteljskih vdov“ se predlaga znesek 280 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

V. Miloščine se predlagajo v znesku 458 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

VI. Različni troški se predlagajo tudi nespremenjeno v znesku 1700 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

Vsa potrebščina torej znaša po teh sklepih in sicer redna 925.428 K, izredna 10.438 K in skupna torej 935.866 K ali 300 K manj, kakor predlaga deželni odbor.

Pri pokritju ne predlaga finančni odsek nikake spremembe ter prosim, da se sprejmejo vse posamezne številke in skupno pokritje nespremenjeno v znesku 48.196 K.

(Obvelja. — Angenommen.)

Ako se tedaj potrebščina znašajoča 935.866 K primerja s pokritjem znašajočim 48.196 K, se kaže primanjkljaj v znesku 887.670 K.

Finančni odsek torej predlaga:

„Deželni zbor skleni:

1.) Proračun normalno-šolskega zaklada za leto 1900. se odobruje
s potrebščino v znesku 935.866 K
in s pokritjem v znesku 48.196 „
tedaj s primanjkljajem 887.670 K
ki se v smislu zakona z dne 18. maja 1898., dež. zak. št. 26. pokrije iz deželnega zaklada.

2. V poglavju III. „potrebščine za nagrade in podpore“ se dovoljuje c. kr. deželnemu šolskemu svetu virement po dogovoru z deželnim odborom.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje poslanci, ki se strinjajo s predlogom finančnega odseka, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Na vrsto pride:

6. Ustno poročilo upravnega odseka v zadevi ustanovitve deželne kmetijske šole na Gorenjskem (k prilogi 16).

6. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Errichtung einer Landes-Ackerbauschule in Oberkrain (zur Beilage 16).

Berichterstatter Ritter von Langer:

Hoher Landtag! Der Landtagsbeschluss vom 21. April 1899 hat dem Landesauschusse die Grundlage geschaffen, um der Errichtung der Oberkrainer Schule greifbare Form zu geben. Diese Grundlage, an welcher der Landesauschuss weiter gearbeitet hat, bildet vor Allem die festgesetzte Notwendigkeit der Gründung einer entsprechenden Lehranstalt im Krainischen Alpengebiete und zweitens die Bestimmung des Charakters derselben als Winterschule mit praktischen Sommerspecialcursen. Dies alles laut Beschluss vom 20. April 1899.

Zudem liegt auch ein Ministerialerlass vom Februar 1899 seitens des Ackerbauministeriums vor, worin sich dasselbe ebenfalls für die Gründung einer Winterschule mit praktischen Sommerspecialcursen ausspricht.

Auf Grund dieser Basis ist der Landesauschuss in rüstiger Weise weitergeschritten, um die Sache der spruchreifen Vollendung entgegen zu bringen. Zu diesem Zwecke hat der Landesauschuss sich mit anderen Ländern in Verbindung gesetzt, wo sich solche Schulen befinden und dabei die Erfahrung geschöpft, dass solche Schulen dort eine ihrem Zwecke gedeihliche Thätigkeit entwickeln.

Der Landesauschuss hat weiters im Sommer des Jahres 1899 eine Verlautbarung erlassen, wonach Realitätenbesitzer aus dem Oberkrainer Alpengebiete aufgefordert werden, eventuell ihre Realitäten zu Schulzwecken zu offeriren.

Es sind mehrere Offerten eingelangt. Darauf hat der Landesauschuss eine Commission ernannt, welche dazu berufen war, erstens zu prüfen, welche der einzelnen Objecte, die offerirt wurden, den Schulzwecken entsprechen und zweitens, ob ihre Inanspruchnahme seitens des Landes den materiellen Mitteln, die das Land hiezu aufwenden darf, angemessen ist.

Aus den eingelangten Offerten hat die Commission 4 Objecte in Augenschein zu nehmen und zu prüfen beschlossen. Von diesen offerirten 4 Objecten hat

sie 3 als nicht geeignet und nur eines als entsprechend befunden. Der Besitzer dieses letzteren Objectes hat aber das Offert seitdem wieder zurückgezogen.

So stand die Sache, als die Vorlage vor den Verwaltungsausschuss gelangt ist. Dieser hielt sich die Notwendigkeit der Errichtung der Schule aus folgenden Gründen vor Augen.

Eine solche landwirtschaftliche Schule in Oberkrain bildet eine Notwendigkeit aus dem Grunde, weil die wirtschaftlichen Verhältnisse des Alpengebietes von Krain in der Lehranstalt in Stauden ihre unterrichtliche Betätigung nicht finden und nicht finden können; doch ist aber die Alpenwirtschaft in Krain sehr berücksichtigungswert und es ist sehr zu bedauern, dass der Bevölkerungskreis des krainischen Alpengebietes einen landwirtschaftlichen Unterricht nicht besitzt. Diese Bevölkerung ist rücksichtlich richtiger Verwendung ihrer Alpenwiesen, hauptsächlich aber ihrer Alpenweiden vollkommen ohne Vorbild und ohne Lehre. Die Alpenweiden und Wiesen werden dort behandelt, wie einmahdige Wiesen und eine eigentliche Alpenwirtschaft ist in diesem Kreise meiner Ansicht nach nicht bekannt.

Nun wäre es wohl angezeigt, dass eine Gegend, welche derart aufschwungsfähig ist, wie das krainerische Alpengebiet, die eine Zukunft ihres Aufschwunges weiter finden wird in der Bahnlinie, welche in kürzester Zeit diese Gegend durchziehen soll, dass die Bevölkerung einer solchen Gegend auch in ihrem hauptsächlichsten Erwerbszweige den entsprechenden Unterricht erhalte. Denn es wäre gerabzu eine Vernachlässigung, wenn man diesen Theil der Bevölkerung ohne jeden landwirtschaftlichen Unterricht sich selbst überlassen würde.

Dieser Umstand hat den Verwaltungsausschuss bestimmt, dem Landesauschusse behufs spruchreifer Vorlage zur Errichtung einer landwirtschaftlichen Anstalt im Alpengebiete präcise Directiven zu geben.

Die Directive, die der Verwaltungsausschuss dem Landesauschusse geben konnte, betraf erstens den Charakter der Schule, zweitens die Schaffung eines Lehrplanes, drittens den Auftrag zur wahl- und vertragsmäßigen Sicherstellung eines passenden Objectes und viertens die Vorlage eines Kostenvoranschlages.

Den Charakter der Anstalt konnte der Verwaltungsausschuss auf Grund des bestehenden Landtagsbeschlusses und auf Grund des angeführten Ministerialerlasses schon jetzt bestimmen und er hat ihn auch bestimmt und zwar dahingehend, dass die Schule im Oberkrainer Alpengebiete eine Winterschule mit praktischen Sommerspecialkursen sein möge, wobei hauptsächlich Gewicht auf die Molkerei und Alpenwirtschaft gelegt werden soll. Dies hat der Verwaltungsausschuss in seinem Beschlusse festgesetzt.

Den Lehrplan, die Wahl des Objectes und die vertragsmäßige Sicherung desselben, sowie den Kostenvoranschlag konnte selbstverständlich der Ausschuss nicht festsetzen. In dieser Richtung hat er nun dem Landesauschusse ganz bestimmte Directiven gegeben und zwar in der Weise, dass es möglich sein wird, in der nächsten Session eine spruchreife Vorlage vor das Haus zu bringen, wonach dann die landwirtschaftliche Schule für Oberkrain ehestens ins Leben wird treten können.

Der Beschluss des Verwaltungsausschusses lautet:

(bere: — liest:)

„Der hohe Landtag wolle beschließen:

Die im Sinne des Landtagsbeschlusses vom 21. April 1899 und des Erlasses des k. k. Ackerbauministeriums vom 23. Februar 1899, Z. 7623 zu errichtende landwirtschaftliche Schule in Oberkrain soll a) im Alpengebiete Krains gelegen sein; b) eine niedere landwirtschaftliche Schule kleinen Stiles und zwar eine Winterschule mit praktischen Sommerspecialkursen bilden, wobei die hauptsächlichliche Berücksichtigung des Molkerei- und Alpenwirtschaftsbetriebes stattzufinden hat, zu welchem Zwecke eine dem Typus einer größeren Oberkrainer Bauernhube entsprechende Realität gepachtet werden soll.

Zur Ausführung dessen wird der Landesauschuss beauftragt:

1.) Einen genauen Lehrplan für diese Schule detailirt auszuarbeiten und dem Landtage in der nächsten Session vorzulegen.

2.) Gleichzeitig einen möglichst genauen Voranschlag über die Kosten der neu zu errichtenden Anstalt dem Landtage in Vorlage zu bringen.

3.) Einen den obumschriebenen Zwecken dienlichen landwirtschaftlichen Complex im Oberkrainer Alpengebiete zur pachtweisen Übernahme seitens des Landes zu wählen und den bezüglichen Pachtvertrag vorbehaltlich seiner Ratification durch den Landtag abzuschließen.

4.) Sich an die k. k. Regierung nochmals um Gewährung eines entsprechenden Beitrages sowohl zur Gründung als auch zur Erhaltung dieser Anstalt zu wenden.

5.) Sich bei den Sparkassen in Laibach um die Unterstützung der Gründung dieser für das Oberkrainer Alpengebiet wirtschaftlich-fortschrittlich so nothwendigen Anstalt zu verwenden.“

Ich bitte die Herren diese Anträge anzunehmen.

Deželni glavar:

Zeli kdo besede?

Gospod poslanec Ažman ima besedo.

Poslanec Ažman:

Visoki deželni zbor! Temeljitim razpravam gospoda poročevalca nimam dosti dodajati in izražam le svoje veselje, da je ta zadeva že tako daleč dozorela. Največja težkoča v tej zadevi je bila, kakor nam poroča deželni odbor, najti pripravn prostor, kjer naj bi se ustanovila nameravana in tako potrebna kmetijska šola za Gorenjsko. Ravno iz tega poročila posnemam, da se je deželni odbor in dotična komisija, ki je ogledovala na ponudbo stavljena posestva, izrekla za visoko Gorenjsko, kakor sva že lanskega leta z ekscelenco gospodom baronom Schweglom poudarjala, namreč za okolico blejsko ali pa bohinjsko. Vsa stvar ima že torej bolj konkretno lice in upanje je, da ta zadeva Gorenjske kmetijske šole, ki se že sedaj nahaja tri leta v listih in poročilih deželnega odbora, počasi s papirja pride na realna tla. Seveda stvar še ni tako daleč, da bi se moglo že letos sklepati, katero posestvo naj se ravno izvoli

v ta namen, vendar pa vse na to kaže, da bo okolica blejska najpripravnejši kraj za to šola. Treba je pomisliti, da je ravno blejska okolica silno ugodna za sadjerejo. V tej okolici se že nahaja zelo razvita čebeloreja in mnogo planin je v bližini, kjer bi se učenci lahko praktično učili planinarstva, ki je v naši deželi še tako zaostalo. Potem pa je tudi gotovo, da ravno planinarstvo in z njim v zvezi umna živinoreja, mlekarstvo in sirarstvo potrebuje velike spodbuje, katero bi ravno dajala taka šola, in posebno blejska okolica, ki še nima nobene sirarije, bi ravno potem dobila prav praktično navodilo, da si ustanovi tudi tako sirarijo. — Velikega pomena je tudi gozdarstvo, ki je v naši deželi in posebno na Gorenjskem zanemarjeno. Sicer imamo tukaj velike cesarske gozde in dobro upravo po cesarskih organih; ali vendar se naše ljudstvo ne poprime lahko in rado umnega gozdarstva, dokler se mu živo pred oči ne pokaže, kako naj postopa.

Zatorej upam, da bo deželni odbor dano mu nalogo v prihodnjem letu gotovo izvršil in da bo v prihodnjem zasedanju prišel s konkretnimi predlogi, da je to in to posestvo najbolj pripravno za tako kmetijsko šolo. Seveda bo pri tem treba posebno gledati na materialno stran, da se tako posestvo kolikor mogoče dober kup dobi ali pa še celo brezplačno, če bi kateri dobrotnik bil tako vnet za deželo in njeno korist, da bi morebiti svoje posestvo prepustil brezplačno v porabo za tak koristen namen. V nadaljnjo razpravo se seveda ne morem spuščati, ampak priporočam le, da se tudi predlog upravnega odseka vzprejme in da naš deželni odbor tudi v tem pomenu svojo dolžnost stori in začeto delo nadaljuje, da v prihodnjem letu s konkretnimi predlogi pred zbornico stopi. Naj mu bo torej ta zadeva prav gorko priporočena.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand melbet sich.)

Ker ne, ima gospod poročevalec besedo.

Berichterstatter Ritter von Langer:

Nachdem gegen die Ausschussanträge keine Einwendung erhoben wurde, kann ich dieselben nur nachmals der Annahme des Landtages empfehlen.

Deželni glavar:

Preidimo torej na glasovanje.

Gospodje poslanci, ki se strinjajo s predlogom upravnega odseka, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Daljna točka je:

7. Ustno poročilo upravnega odseka o projektu in dotičnem načrtu zakona o preložitvi deželne ceste Litija-Pluskava med Litijo in Šmartnim (k prilogi 63.).

7. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über das Project über die Umlegung der Littai-Pluskaer Landesstraße zwischen Littai und St. Martin sammt dem einschlägigen Gesuchentwurfe (zur Beilage 63.).

Poročevalec Povše:

Visoki zbor! Iz lanskoletne sesije se visoka zbornica spominja, da je razpravljala o prošnji občanov iz občine Šmartno pri Litiji in lepega števila posestnikov ondotnega okraja, ki so podali visoki zbornici prošnjo, da bi se preložila deželna cesta med Litijo in Šmartnim. Dotični prošnji so tudi pridejali na njih troške izdelani načrt. Dotični načrt je deželni stavbeni urad popolnoma primernim spoznal, toda visoka zbornica ni bila naklonjena naravnost, da bi se ugodilo prošnji in je v 19. seji 12. maja lanskega leta sklenila, da se deželnemu odboru da naročilo, poročati v prihodnjem zasedanju, koliko in s kakimi troški bi se dala izvršiti primerna korektura deželne ceste z odkopavanjem in znižanjem enega dela te proge. Deželni odbor upošteva ta nalog, dal je deželnemu stavbenemu uradu naročilo, da prouči zadevo in poizve, v koliko bi se sedanji del deželne ceste z odkopavanjem in znižanjem cestišča dal zravnavati. Deželni odbor je na predlog deželnega stavbenega urada tudi dovolil, da sta to delo, preiskovanje in te študije vršila dva inženirja, namreč stavbeni svetnik in prideljeni mu nadinženir. Toda poizvedbe teh dveh veččakov deželnega stavbenega urada, ali naj bi se ta sedanja cesta v njenih strminah primerno odkopala in znižala, so bile jako negativnega uspeha, kajti onadva veččaka sta proračunila, da bi se z odkopavanjem in odkladovanjem materijala samo nabralo nad 100.000 m³, kar bi stalo približno 24.000 K, in ako se upošteva, da bi bilo treba delati ob cestišču škarpe in premestiti marsikatero dele, ki vežejo cesto z dotičnim poljem, bi gotovo narastla potrebsčina na 100.000 K, ako bi se hotelo te strmine v tem smislu odpraviti. Glede tega poudarjata inženirja, da ne ostaje drugega, kakor da se oziramo na načrt, kakor so ga prošnjiki predložili in po katerem naj bi se cesta preložila v črti čez Grbinsko polje proti Šmartnem s potrebsčino 12.000 K. S tem bi se doseglo lepo ravno cesto brez klancev in složno, ko bi nasprotno potrebsčina z odkopavanjem klancev neprimerno od te potrebsčine narasla. Z eno besedo, deželni stavbeni urad je rekel, da se cesta edino le s preložitvijo da korigirati, ne pa v smislu navodila visoke zbornice pod alineom 2. lanskega sklepa. Upravni odsek se je posvetoval o tej celi zadevi in seveda moral priznati, da bi bila tako ogromna potrebsčina nad 100.000 K, ako bi se strmine hotelo

z odkopavanjem odpraviti, prevelika in v nobeni primeri s koristjo. Ne more se pa zanikati in mora se priznati, da je med obema krajema Litijo in Šmartnim promet jako živahen in kdor tiste strmine pozna, mora priznati, da promet gotovo jako zadržujejo. V upravnem odseku se je pa poudarjalo, da se pogreša izjava cestnega odbora litijskega, ki se je sicer pred 2 leti zaslusal in izjavil, da naj se za sedaj preložitev opusti in da se najprej izvrši preložitev ceste, oziroma klancev od Šmartna proti Vagenspergu. Ker sedaj nimamo izjave cestnega odbora pred seboj, je upravni odsek mislil, da je treba tudi tega zaslišati in zato stavim v imenu upravnega odseka sledeči predlog:

„Deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča, v tej zadevi zaslišati okrajni cestni odbor in o tem poročati deželnemu zboru s primernim nasvetom.“

Deželni glavar:

Zeli kdo besede?

Gospod poslanec baron Wurzbach ima besedo.

Abgeordneter Freiherr von Wurzbach:

Hohes Haus! Ich wundere mich, daß der Verwaltungsausschuß es fertig gebracht hat, sich auf Grund der vorliegenden Berichte des Landesauschusses ein Urtheil zu bilden und einen Antrag zu stellen, dessen Annahme die Ausführung der Umlegung lediglich von dem unberechenbaren Gutachten des Bezirksstraßen-Ausschusses abhängig macht.

Da es, falls der Antrag des Verwaltungsausschusses angenommen wird, leicht möglich ist, daß die Umlegung demnächst zustande kommt, so bin ich leider gezwungen, einen Theil der Zeit des hohen Landtages zur Besprechung dieser Angelegenheit zu verwenden.

Der Landesauschuß war beauftragt, zu berichten, inwieferne und mit welchem Kostenaufwande die Straße zwischen St. Martin und Littai durch Abgrabung und Tieferlegung derselben entsprechend reguliert werden könne.

Dem ersten Theile dieses Auftrages hat der Landesauschuß entsprochen, indem er berichtet, daß der Tieferlegung dieser Straße unüberwindliche Hindernisse nicht entgegenstehen. Dem zweiten Theile des Auftrages, betreffend den erforderlichen Kostenaufwand ist der Landesauschuß jedoch nicht vollständig nachgekommen.

Im vorjährigen Berichte steht, daß die Umlegung dieser Straße 12.000 fl., das ist 24.000 K und das übrige Kosten würde (Veselost — Heiterkeit) und im diesjährigen Berichte steht, daß die Tieferlegung der alten Straße, bei einem Gefälle von 7%, 26.000 K und das übrige Kosten würde. (Ponovljena veselost — Erneuerte Heiterkeit).

Und nun soll der hohe Landtag beurtheilen, ob die bequemere Verbindung einiger Dörfer mit der Bahnstation den Aufwand rechtfertigt, dessen wirklicher Betrag noch unbekannt ist.

Es liegt mir jedoch ferne, dem Landesauschusse einen Vorwurf machen zu wollen.

Der Landesauschuß ist außerstande, einen zur Beurtheilung der Sachlage vollständig genügenden

Bericht vorzulegen, wenn ihm das Bauamt die erforderlichen Behelfe nicht gibt und nicht geben kann, weil die überbürdeten Beamten des Bauamtes sich vervierfachen müßten, um den Anforderungen nachkommen zu können, welche an sie gestellt werden.

Der Umstand, daß dem Landesauschusse und dem Bauamte nicht das geringste Verschulden zur Last fällt, macht jedoch die vorliegenden Berichte nicht besser.

Hier liegen drei Fragen vor: Ob die Straße tiefergelegt, ob sie umgelegt werden, oder ob keines von beiden geschehen soll.

Für die Tieferlegung der Straße spricht der Umstand, daß die alte Straße ungefähr um die Hälfte kürzer ist, als die neue wäre, und daß die Erhaltungskosten für die alte Strecke weit geringer wären, als für die neue.

Für die Umlegung dagegen spricht der Umstand, daß die neue Strecke eben wäre, und daß die Umlegung, wie es scheint, weniger kosten würde, als die Tieferlegung der alten Straße.

Auch das Bauamt befürwortet die Umlegung. Dasselbe scheint insbesondere vor dem Littauer Friedhofe erschrocken zu sein (Veselost — Heiterkeit), und besorgt, daß man sich dort nur mit Mühe wird begraben lassen können, wenn die Straße tiefergelegt wird. (Ponovljena veselost — Erneuerte Heiterkeit.)

Ich vermüthe jedoch, daß dieser Friedhof in absehbarer Zeit an einen andern Ort verlegt werden wird, denn ungeschickter, als auf dem Berge nächst einer Ortschaft kann man einen Friedhof nicht anlegen, weil dadurch der Boden und das Wasser in einer heutzutage nicht ganz zulässigen Weise insieirt wird.

Endlich sprechen auch die Wünsche einiger Gemeinden für die Umlegung.

Nun, die Wünsche der Gemeinden sind wechselvoll und müssen mit Vorsicht geprüft und beurtheilt werden. (Veselost — Heiterkeit.)

Als es sich um die Umlegung der Straße über den Wagensberg handelte, erschienen ein Gemeindevorsteher und ein paar Gemeindevorsteher bei mir mit der Bitte, diese Umlegung wenn irgend möglich abzuwehren und ein paar Wochen später fand ich die Unterschrift desselben Gemeindevorstehers auf einem an den hohen Landtag gerichteten Gesuche um ehehulliche Ausführung der Umlegung.

So sind häufig die Wünsche der Gemeinden. (Veselost — Heiterkeit.)

Ganz verlässlich, dauerhaft und wohlbegründet ist in der Regel nur ein Wunsch der Gemeinden.

Das ist der Wunsch, nicht zahlen zu müssen. (Ponovljena veselost — Erneuerte Heiterkeit.)

Die ersten beiden Fragen, ob Umlegung oder Tieferlegung der Straße, kann ich, wie gesagt, auf Grund der vorhandenen, nicht genügenden Behelfe nicht beantworten.

Eine Eigenschaft haben jedoch beide Formen der Straßencorrectur gemeinsam.

Sie sind nicht unumgänglich nothwendig, und viel zu theuer.

Damit ist die dritte Frage dahin beantwortet, daß weder die Umlegung noch die Tieferlegung vorgenommen werden soll.

Ich würde einen bedeutenden Aufwand für diese Straße nur dann für zulässig halten, wenn die Finanzen des Landes glänzend und die Steuern gering wären.

Das ist aber wahrlich nicht der Fall.

Wenn wir uns auch diesmal noch, vielleicht in zarter Rücksichtnahme auf die im nächsten Jahre stattfindenden Neuwahlen, ohne Erhöhung der Umlagen durchwürfeln werden (Veselost — Heiterkeit), so wird der hohe Landtag doch schon in nächster Zeit gezwungen sein, durch Auflegung neuer Lasten, die bekannte Begeisterung der Steuerzahler zu erhöhen und dazu möchte ich nicht mitgeholfen haben. (Zivahna veselost — Lebhaftige Heiterkeit.)

Ich habe vielleicht ein lustiges Wort gebraucht, die Sache jedoch ist sehr ernst.

Die Herren werden nicht mehr lachen, wenn sie daran denken, daß es Leute geben soll, welche weinen, wenn sie Steuern zahlen müssen, nicht weil sie eine allzugroße Liebe zum Gelde, sondern weil sie Hunger haben. (Kliei: — Rufe: Sehr gut!) Ich habe seinerzeit gegen die gänzliche Umlegung der Straße über den Wagensberg gesprochen, obgleich mir die umgelegte Straße recht angenehm ist, da ich zu den vereinzelt Personen gehöre, welche diese Straße mitunter benützen und heute spreche ich gegen den Antrag des Verwaltungsausschusses, obgleich mir für meine Person eine bequemere Straße zwischen St. Martin und Littai ganz angenehm wäre, weil ich dieselbe sehr häufig benützen muß.

Ich scheue nicht die Unzufriedenheit der Wähler, die begründete Unzufriedenheit derselben scheue ich jedoch sehr.

Wenn mir die Wähler, gleichviel ob die diesseitigen oder die jenseitigen oder alle miteinander, Vorwürfe machen würden, so würde das allein die Heiterkeit meines Gemüthes durchaus nicht trüben (Veselost — Heiterkeit), wenn ich mir jedoch selbst sagen müßte, daß ich Vorwürfe verdient habe, so würde mich das schwer bedrücken. (Odobranje — Beifall.) Und schwere Vorwürfe werden uns treffen, wenn wir nicht in letzter Stunde auf den Weg eilen, welchen uns seine Excellenz Baron Schwegel vor Kurzem mit einem Worte angedeutet hat.

Dieses Wort lautete: „Sparen“.

Wir müssen sparen und wir können sparen, indem wir die Nothwendigkeit jeder Ausgabe sorgfältiger prüfen und strenger beurtheilen, als bisher, und indem wir jede nicht unbedingt nothwendige oder nicht sofort nothwendige Ausgabe sorgfältig vermeiden, insofern uns nicht überreichliche Mittel zu Gebote stehen.

Man könnte mir die Einwendung machen, daß die Seltigkeit der Landes-Finanzen nicht von einigen tausend Gulden abhängt, um welche es sich im vorliegenden Falle handelt.

Das ist ja richtig.

Diese einigen tausend Gulden wiederholen sich jedoch sehr häufig, und werden dann sehr viele tausend Gulden daraus.

Wenn man überhaupt zu sparen beabsichtigt, so muß man bei irgend einer Gelegenheit irgend einmal damit anfangen.

Eine recht schöne, recht angenehme, recht kostspielige und recht unnothwendige Straße ist eine solche Gelegenheit.

Da sich die Verhältnisse jedoch mit der Zeit ändern können, welche meiner Überzeugung nach gegen-

wärtig einen Aufwand für diese Straße verbieten, so wäre es erwünscht und nützlich, daß dem hohen Landtage ein eingehender Bericht inbetreff einer besseren Straße zwischen St. Martin und Littai vorgelegt würde.

Ein solcher Bericht existirt noch gar nicht. Zuerst ist die Gemeinde St. Martin gekommen und wollte die Verbindung der Ortschaften St. Martin und Littai dadurch verbessern, daß sie dieselben viel weiter von einander entfernt.

Und der Landesauschuß hat Einiges berichtet.

Dann bin ich gekommen mit der Frage, ob nicht die alte Straße, welche die kürzeste ist, entsprechend reguliert werden kann.

Und der Landesauschuß hat Einiges berichtet. (Veselost — Heiterkeit.)

Es hat jedoch noch Niemand gefragt, ob nicht eine andere Umlegung, als die vorgeschlagene sich besser empfehlen würde.

Und weil diesbezüglich Niemand gefragt hat, hat der Landesauschuß diesbezüglich auch nichts berichtet. (Ponovljena veselost — Erneuerte Heiterkeit.)

Wir sind über die ganze Angelegenheit nicht genügend informiert, und können schon aus diesem Grunde heute die Umlegung nicht beschließen, selbst wenn die Sache dringend wäre, was durchaus nicht der Fall ist.

Ich stelle den Antrag:

„Der hohe Landtag wolle über den Antrag des Verwaltungsausschusses zur Tagesordnung übergehen“

Ich beantrage ferner folgende Resolution:

„Der Landesauschuß wird beauftragt, seinerzeit einen eingehenden Bericht betreffend die Herstellung einer besseren Straße zwischen St. Martin und Littai vorzulegen.“

(Odobranje — Beifall.)

Deželni glavar:

Zeli kdo besedo?

Gospod poslanec dr. Žitnik ima besedo.

Poslanec dr. Žitnik:

Visoka zbornica! Z ozirom na to, da bo morda gospod deželni glavar kot poročevalec deželnega odbora odgovarjal na izvajanja gospoda predgovornika, mislim, da je dovolj, ako izpregovorim par kratkih besed v tej stvari. Castiti gospod predgovornik je, kakor je gospodom znano, predlagal, da se preko prošnje preide na dnevni red in da deželni odbor pri kaki prihodnji ugodni priliki predloži novo, jasnejše in točnejše poročilo o preložitvi, oziroma znižanju dotične ceste. Jako obzalujem, da moram govoriti proti temu predlogu. Gospod predgovornik sam je priznal, da je preložitev, ali vsaj znižanje stare ceste potrebno. Da ni nujno potrebno, da bi se preložitev že letos izvršila, tudi jaz sam priznavam, kajti če so ljudje že 100 let čakali, naj počakajo še 2 leti. Sicer pa tudi prošnja ni bila tako sitna in se ni zahtevalo, da se preložitev že letos izvrši. Toda, kdor je hodil po tej cesti, mora priznati, da je cesta v daljavi od Litije do Smartna res

nekak unikum. Deželni odbor je že predlanskem in lani obširno poročal, kakšna je ta cesta in da ima strmca do 15 % od litijske do šmartenske strani; in gospodje, ki ste sami gospodarji, morate pač priznati, da po taki cesti skoraj ni mogoče voziti. Promet je pa gotovo velik. Šmartno je velika vas, šteje mnogo prebivalcev, obrtnikov in trgovcev, ki izvažajo svoje pridelke, oziroma blago na postajo v Litiji in ti sami so bili, ki so me prosili, da naj delam na to, da pri prvi priliki sklene deželni zbor, da se dotični hudi klanci prelože. Deželni odbor je sam obširno in sedaj že drugič poročal, da bi bilo znižanje cestišča in odkopavanje klancev kratko malo negospodarsko. Prvič bi to znižanje in odkopavanje mnogo več stalo in drugič bi ostalo na tej cesti še vedno strmcev od 5 do 7 stopinj. Tudi ne vem, koliko bi pri znižanju cestišča znašali končni troški, kajti morda bi bilo treba napraviti tudi še nov dohod do pokopališča itd. Res je, da bi vsled preložitve bila cesta nekoliko daljša, pa ta višja daljava more znašati komaj par minut in to pa ni toliko, da bi bila bojazen gospoda poslanca barona Wurzbacha opravičena, pač pa bi bila cesta toliko cenejša, kakor trdi deželni stavbeni urad. Torej jaz toplo priporočam, da visoka zbornica sprejme predlog upravnega odseka, ki gre na to, da naj deželni odbor vpraša cestni odbor, ali in koliko hoče prispevati. Sicer je tudi to nekako odveč, ker se je cestni odbor že leta 1898. vprašal in se je cestni odbor takrat naravnost za to preložitve izrekel in samo pristavil, da takoj ni potrebna preložitve, ker se je namreč bal troškov, katere je imel še za nekatere druge ceste.

Tudi jaz ne nameravam zahtevati, da naj bi se že letos cesta preložila, ampak sklenil naj bi se zakon, katerega bi imeli takorekoč v zalogi, in potem, ko bomo imeli enkrat izjavo cestnega odbora in bo cestni odbor nabral prispevek, naj se preložitve izvrši. Torej toplo priporočam predlog upravnega odseka, da se cestni odbor še enkrat vpraša, kedaj bo mogel prispevati za to cesto, ali letos ali šele drugo leto.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, gospod poročevalec?

Poročevalec Povše:

Visoki zbor! Jaz le navajam, da to, kar predlaga upravni odsek, je pač taka oblika, da ne bi bilo pričakovati, da bo temu predlogu kaj oporekano, kajti dejansko se gre le zato, da se celi operat vrne deželnemu odboru z nalogo, da zasliši cestni odbor, kaj on o stvari sodi in ali je pripravljen prevzeti polovico stroškov 6000 gld. Ako se bo cestni odbor izrekel, kakor pred dvema letoma, da sedaj ni nujno potrebna preložitve in da odklanja prispevek 6000 gld., potem bo deželni odbor celi akt dal itak ad akta in bo ta projekt čakal boljših časov, kakor je gospod poslanec baron Wurzbach

rekel. Kar pa zadeva njegovo resolucijo, bi prosil visoko zbornico, da ji ne pritrdi, kajti dejanski je stavbeni urad 2krat izvršil ta nalog. Mi imamo po veččaku Hladiku izvršen natančen načrt za preložitve za cesto, ki bi bila ravna in sicer nekoliko daljša, ampak v drugem oziru veliko ugodnejša. Kajti če se hoče izogniti klancem s 15% padca, je naravno, da se mora nekoliko daljšo progo napraviti. Jaz ne vem, kako naj bi deželni stavbeni urad vršil nalogo, da bi iskal še novo traso. Odkopavanje in znižanje ceste ne gre, ker po letošnjem poročilu bi stalo to blizu 100.000 K. Drugič je pa deželni stavbeni urad z raznimi naročili v cestnih in vodovodnih zadevah tako preobložen, da bo 3 leta potreboval, da bo vse te naloge častite zbornice dovršil in zato bi le prosil, ker se gospod poslanec baron Wurzbach protivi sploh vsej cesti, da visoka zbornica tej resoluciji ne pritrdi, ko je vendar od deželnega odbora bil predlagan praktičen in cen projekt.

Jaz torej vzdržujem predlog, kakor ga je stavil upravni odsek.

Deželni glavar:

Najprej pride na glasovanje predlog gospoda poslanca barona Wurzbacha, da se o nasvetu upravnega odseka preide na dnevni red.

Gospodje, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo ustati.

(Se odkloni. — Wird abgelehnt.)

Predlog je padel.

Sedaj pride predlog upravnega odseka:

(bere: — liest:)

„Deželnemu odboru se naroča v tej zadevi zaslišati okrajni cestni odbor in o tem poročati deželnemu zboru s primernim nasvetom.“

Gospodje, ki so za ta predlog, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog upravnega odseka je sprejet in s tem odpade glasovanje o resoluciji gospoda poslanca barona Wurzbacha.

Glede točke:

8. Ustno poročilo odseka za letno poročilo o letnem poročilu, in sicer o:

§ 3. C: Zdravstvene reči;

§ 4: Deželne podpore;

§ 7. A: Deželna prisilna delavnica;

B: Deželni dobrodelni zavodi;

C: Deželni muzej;

§ 8. B: Obrtni pouk;

C: Kmetijska šola na Grmu;

§ 9. Ustanove;

§ 10. Osebne stvari;

§ 11. Različne reči.

8. Mündlicher Bericht des Rechnungsausschusses über den Rechnungsausschussbericht, und zwar über:

§ 3. C: Sanitätsangelegenheiten;

§ 4. Landesunterstützungen;

§ 7. A: Landeszwangsarbeitsanstalt;
B: Landeswohlthätigkeitsanstalten;
C: Landesmuseum;

§ 8. B: Gewerblicher Unterricht;
C: Landwirtschaftliche Schule in Stauden;

§ 9: Stiftungen;

§ 10: Personalien;

§ 11: Verschiedenes.

so nekateri gospodje izrazili željo, da bi se za danes prestopila, ker bi utegnila razprava zavzeti celi večer in en del noči. Ker je pa nujno potreba, da se bo pri točki 12. c vršila tajna seja, zatorej bi prosil, da bi za sedaj to točko prešli. Če bo po lajni seji gospode še volja, bo še vedno mogoče jo danes v razpravo vzeti.

Ker torej nihče ne ugovarja, prestopimo k točki:

9. Ustno poročilo finančnega odseka o vodovodu za Novo mesto in okolico z dotičnim načrtom zakona (k prilogi 50.).

9. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses, betreffend die Wasserleitung für Rudolfswert und Umgebung sammt dem bezüglichen Gesetzentwurfe (zur Beilage 50).

Poročevalec dr. Papež:

Prenujna zadeva glavnega mesta Dolenjske na poluotoku Krke, ki se plete že 10 let v deželnem zboru, je stopila, hvala Bogu, v zadnji štadij, namreč v štadij, da imamo srečo, imeti pred seboj predlog deželnega odbora z načrtom zakona.

Predno se je ta načrt, kakoršen je pred nami v prilogi 50, napravil s tem besedilom, kakoršen je, je poljedelsko ministerstvo izreklo le še svojo odločbo. Poljedelsko ministerstvo je izreklo, da hoče prispevati 48% iz amelioracijskega zaklada k troškom, ki znašajo za celo podjetje 155.000 gld., proti temu, da dežela prispeva s 30% in vdeleženci z 22%. Poljedelsko ministerstvo pa je reklo, da le pod tem pogojem utegne prispevati z 48%,

ako se izreče podjetje kot tako, katero je izvršiti iz deželnih sredstev. To je razloček med poprejšnjim zakonom in sedanjim. V poprejšnjem načrtu zakona je bilo rečeno, da se ima podpirati iz deželnih sredstev to podjetje, in s tem bi sami sebi omejili višičino prispevka državnega, kajti ako bi se izreklo, da je samo podpirati z deželnimi sredstvi, potem bi poljedelsko ministerstvo na podlagi zakona z leta 1884. ne moglo več prispevati kakor 30%, med tem, če se izreče to podjetje kot tako, ki se ima izvršiti iz deželnih sredstev, je pa mogoče 48% državni prispevek. Zraven je pa poljedelsko ministerstvo tudi reklo, da ne bi nikakor moglo več kakor 48% prispevati, in zato se mora priznati, da je ta prispevek velikodušen in da imamo ves povod, se zahvaliti zato ne samo v imenu dežele v občē, ampak tudi dotičnih udeležencev.

Potem imam še poročati o tem, kar se tiče prispevka udeležencev. To vprašanje je rešeno in sicer glasom dopisa, ki je med tem časom, ko je bila že priloga 50. v prvem branju v visokem zboru rešena, došel na deželni odbor. V tem dopisu mestnega županstva v Rudolfovem z dne 28. aprila 1899, šte. 617. je rečeno, da se je vsled soglasnega sklepa polnoštevilnega mestnega odbora novomeškega z dne 28. aprila 1899. sklenilo, da prispeva novomeška občina k zgradbi vodovoda za okolico novomeško in za Novomesto z 22% celega za to zgradbo proračunjenega zneska 155.000 gld. to je s 34.100 gld. in da torej pokrije tudi tiste deleže na udeležence spadajočih 22%, ki bi spadali na kmečke občine oziroma na udeležene vasi. Dostavljena je tudi želja ali kakor je pisano „pridrček“ novomeške občine, da bo zgradbo vodovoda pod nadzorstvom in po navodilu deželnega odbora in deželne vlade vodila mestna občina brez sodelovanja sosednih županstev Šmihel-Stopiče in Prečna, kajti skupno sodelovanje treh občin pri oddaji stavbenih del in pri nadzoru vanju zgradbe bilo bi zavlačevalno in združeno z velikimi zaprekami. Mislim, da to ne bo težavno dovoliti. Potem pa je nek drug velevažni sklep se storil v občinskem zastopu novomeškem, o katerem se poroča deželnemu odboru z dopisom z dne 19. aprila 1900, šte. 574, ki se glasi: „Glede na tam uradno naredbo z dne 13. aprila šte. 4159, se uradno poroča, da je mestni odbor v svoji seji z dne 18. t. m. soglasno sklenil, da prevzame mestna občina Rudolfovo eventualno prekorachenje s 310.000 K proračunjenih stroškov zgradbe vodovoda za Rudolfovo in okolico na se, t. j. za slučaj, da bi se prekorachila ona svota, katero sem prej omenil, namreč cela svota vsega novomeškega vodovoda. Tako je, mislim, financiranje osigurano in le želeti bi bilo, da bi se potem kmalu določil v resnici prispevek iz državnih sredstev, in sicer izražam to željo zato, ker je poljedelsko ministerstvo izreklo, da je za sedaj amelioracijski zaklad preobložen. To mislim se odpravi še letos, če se hoče in če se ima dobro voljo pri ministerstvu in potem takem mi ne preostaja drugega, kakor zaželjeni zakonski načrt predlagati v specialno razpravo.

Finančni odsek predlaga:

„Visoki deželni zbor izvoli skleniti:

1. Nastopnemu načrtu zakona se ustavno pritrđi.

2. Deželnemu odboru se naroča, da sprejetemu načrtu zakona izposluje Najvišje potrjenje.

Der hohe Landtag wolle beschließen:

1. Dem nachfolgenden Gesetzentwurfe wird die verfassungsmäßige Zustimmung erteilt.

2. Der Landesauschuss wird beauftragt, dem angenommenen Gesetzentwurfe die Allerhöchste Sanction zu erwirken.“

Deželni glavar:

Otvarjam splošno razpravo.

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospoda poročevalca, da prečita § 1.

Poročevalec dr. Papež:

(bere: — liest:)

„§ 1.

Naprava vodovoda za Novomesto in okolico določa se v smislu §. 4., št. 1. zakona z dne 30. junija 1884. drž. zak. št. 116, kot podjetje, katero je izvršiti iz deželnih sredstev.

§ 1.

Die Herstellung der Wasserleitung für die Stadt Rudolfswert und Umgebung wird im Sinne des §. 4, Z. 1 des Gesetzes vom 30. Juni 1884, R. G. B. Nr. 116, als ein aus Landesmitteln auszuführendes Unternehmen erklärt.“

(Obvelja. — Angenommen.)

„§ 2.

Za tehniško podstavo za to podjetje ima služiti po deželnem stavbinskem uradu izdelani načrt ter se največji strošek za izvršitev tega načrta določi na 310.000 K.

§ 2.

Als technische Grundlage für dieses Unternehmen hat das vom Landesbauamte verfaßte Project zu dienen und wird der Maximalaufwand für die Durchführung des Projectes auf 310.000 K festgesetzt.“

(Obvelja. — Angenommen.)

„§ 3.

V pokritje stroškov v znesku 310.000 K prispevajo:

1. Državni melioracijski zaklad s pridržkom ustavne pritrditve z 48% prispevkom v najvišjem znesku 148.800 K;

2. deželni zaklad kranjski s 30% prispevkom v najvišjem znesku 93.000 K;

Mestna občina Novomesto z 22% prispevkom, to je 68.200 K.

Ako bi stroški tega podjetja ne dosegli zneska, proračunjenega na 310.000 K, znižati je pod točko 1., 2. in 3. navedene prispevke razmerno temu, kar se prihrani.

§ 3.

Zur Deckung der Kosten von 310.000 K leistet:

1. Der staatliche Meliorationsfond vorbehaltlich der verfassungsmäßigen Genehmigung einen 48% Beitrag im Maximalbetrage von 148.000 K;

2. der kranjische Landesfond einen 30% Beitrag im Maximalbetrage von 93.000 K;

3. die Stadtgemeinde Rudolfswert einen Concurrrenzbeitrag von 22%, das ist 68.200 K.

Sollten die Kosten des Unternehmens den auf 310.000 K voranschlagten Betrag nicht erreichen, so sind die sub 1, 2 und 3 angeführten Beiträge der eintretenden Ersparung entsprechend verhältnismäßig herabzusetzen.“

(Obvelja. — Angenommen.)

„§ 4.

Stavbinska doba in doteklost prispevkov državnega melioracijskega zaklada, deželnega zaklada in mestne občine Novomeske, potem natančneje določila, kako je izvršiti podjetje, kako smeta uplivati državna uprava in deželni odbor na napredovanje podjetja, ustanové se v posebnem dogovoru med državno upravo, deželnim odborom in mestno občino Novomeske.

§ 4.

Die Bauzeit und die Fälligkeit der Beiträge des staatlichen Meliorationsfondes, des Landesfondes und der Stadtgemeinde Rudolfswert, dann die näheren Bestimmungen über die Art und Weise der Ausführung des Unternehmens, über die Einflussnahme der Staatsverwaltung und des Landesauschusses auf den Gang desselben werden in einem besonderen zwischen der Staatsverwaltung, dem Landesauschusse und der Stadtgemeinde Rudolfswert abzuschließenden Uebereinkommen festgestellt.“

(Obvelja. — Angenommen.)

„§ 5.

Vodovod vzdružujejo in oskrbujejo udeležene občine, deželni odbor pa določa razmerje, v katerem imajo prispevati posamezne občine.

§ 5.

Die Erhaltung und der Betrieb der Wasserleitung obliegt den an derselben beteiligten Gemeinden und hat der Landesauschuss das Verhältnis der Beitragsleistung der einzelnen Gemeinden zu bestimmen.“

(Obvelja. — Angenommen.)

„§ 6.

Mojemu poljedelskemu ministru je naročeno izvršiti ta zakon.

§ 6.

Mit dem Vollzuge dieses Gesetzes ist Mein Ackerbauminister beauftragt."

(Obvelja. — Angenommen.)

"Po nasvetu deželnega zbora svoje vojvodine Kranjske ukazujem tako:

Ueber Antrag des Landtages Meines Herzogthumes Krain finde ich anzuordnen wie folgt:

(Obvelja. — Angenommen.)

„Z a k o n

z dne

veljaven za vojvodino Kranjsko,

o preskrbovanji vode za Novomesto in okolico.

Gesetz

vom

wirksam für das Herzogthum Krain,

betreffend die Wasserversorgung für die Stadt Rudolfswert und Umgebung."

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlagam tretje branje.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec predlaga tretje branje.

Gospodje poslanci, ki potrjujejo ravnokar v drugem branju sprejeti načrt zakona v celoti, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Načrt zakona je v celoti sprejet in s tem je sprejet tudi predlog finančnega odseka pod točko 1.

Prosim tedaj še glasovati o predlogu finančnega odseka pod točko 2., kjer se deželnemu odboru naroča, da načrtanemu zakonu izposluje Najvišje potrjenje.

Gospodje, ki so za ta predlog, izvolijo obsejati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto in s tem je ta točka dnevnega reda rešena.

Daljna točka je:

10. Ustno poročilo finančnega odseka o razširjalnih zgradbah, ki so se izvršile lansko leto v deželni blaznici na Studencu (k prilogi 61).

10. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die im Vorjahre erfolgte Durchführung der Erweiterungsbauten in der Landesirrenanstalt in Studenc (zur Beilage 61).

Berichterstatter Luckmann:

In der Beilage 61. berichtet der Landesauschuss über die Durchführung der Beschlüsse, welche der Landtag in der Sitzung vom 21. Februar 1898 gefasst hat.

Es wurden damals für verschiedene Erweiterungsbauten im Irrenhause 45.860 fl. bewilligt. Der Landesauschuss hat dabei noch ein Ersparnis von 1847 fl. erzielt, welches Ersparnis nur ein scheinbares ist, da die Vermehrung der Bäder nicht in dem damals vorgeschlagenen Maße bisher eingetreten ist. Es wird jedoch gehofft, dass mit dieser Summe der Bedarf genügend gedeckt und dass keine Ueberschreitung platzgreifen wird.

Nun berichtet der Landesauschuss, dass zunächst noch notwendig wäre eine Verbindung der Landesirrenanstalt mit der Stadt durch das Telefon herzustellen. Dieselbe ist unentbehrlich, indem dadurch einerseits Kosten für Botengänge erspart werden und andererseits eine schnellere Verständigung mit der Anstalt ermöglicht wird.

Ferner haben die Ärzte um einige kleinere Reparaturen und Bauten gebeten, welche insgesammt nur die Summe von 2000 K. erfordern.

Der Finanzausschuss ist der Ansicht, dass diese Anträge vollständig anzunehmen sind und er macht daher die Anträge des Landesauschusses zu den seinigen, indem er beantragt:

„Der hohe Landtag wolle beschließen:

1.) Der Anschluss der Landesirrenanstalt in Studenc an die Staatsstelephonecentrale in Laibach mit dem Kostenbetrage von 1400 K wird bewilliget.

2.) Für verschiedene kleinere Herstellungen in der Irrenanstalt wird ein Gesamtkredit von 2000 K bewilliget.

3.) Im übrigen wird der vorliegende Bericht des Landesauschusses genehmigend zur Kenntnis genommen."

Deželni glavar:

„Zeli kdo besede?

(Niče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati,

Gospodje poslanci, ki se strinjajo s predlogom finančnega odseka, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Na vrsto bi imela priti sedaj točka:

11. Ustno poročilo finančnega odseka zadevajoče napravo vodovoda za mesto Kranj in okolico (k prilogi 58.).

11. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses betreffend das Wasserleitungsproject für die Stadt Krainburg und Umgebung (zur Beilage 58.).

Ker me je pa gospod poročevalec finančnega odseka naprosil, da naj bi se ta točka za danes odstavila ter prišla šele jutri v razpravo, pride sedaj na vrsto točka:

12. Ustna poročila finančnega odseka:

- a) o prošnji mestne občine Ljubljanske, da bi deželni zbor podpiral njene želje glede vračanja državne brezobrestne ponapredščine in 3°/onega posojila;

12. Mündliche Berichte des Finanzausschusses:

- a) über die Petition der Stadtgemeinde Laibach um Befürwortung ihrer Wünsche hinsichtlich der Rückzahlung des unverzinslichen Vorschusses und des 3°/o Darlehens:

Poročevalec ces. svetnik Murnik:

Slavni zbor! Mestni magistrat Ljubljanski se je na podlagi sklepa občinskega sveta z dne 18. aprila obrnil do slavnega zbora, da bi se priporočila mestne občine prošnja pri osrednji vladi glede brezobrestnega posojila ali ponapredščine in pa 3°/o državnega posojila. V tej svoji prošnji sklicujejo se na poročilo ljubljanskega mesta do finančnega odseka občinskega sveta. Deželnemu odboru je bilo nemogoče, ker mu je stvar došla šele 27. aprila, da bi bil posebno poročilo sestavil o tej za mesto ljubljansko jako važni stvari, važni ne samo za mestno upravo, ampak tudi za hišne posestnike deželnega stolnega mesta. Jaz mislim, ker se je poročilo gospoda župana vsem gospodom poslancem razdelilo, poročilo, v katerem so vsi oni vzroki navedeni, na podlagi katerih je občinski svet prišel do teh sklepov, obrniti se do deželnega zbora, da bi pri osrednji vladi priporočil sklepe, ktere je občinski svet storil dne 18. aprila, da mi bo visoki zbor oprostil, da ne bom to na široko utemeljeval, oziroma da bi to poročilo, ki vse potrebno navaja, prebral, ker je dokaj obširno. Tedaj bom le omenil, da se to poročilo naslanja na dva državna zakona, oziroma na tri zakone, namreč na zakon z dne 6. julija 1895 državnega zakonika šte. 94., potem na zakon z dne 8. julija 1896 šte. 133 državnega zakonika in pa na zadnji zakon z dne 28. marca 1900. V tej svoji prošnji omenja, koliko da je bilo mestu ljubljanskemu dodeljenega brezobrestnega posojila in koliko je bilo mestni občini dano za to, da se popravijo šolska in druga mestna poslopja in pa koliko je bilo dano mestu 3°/o posojila v regulacijske namene, in tedaj pride do naslednjih nasvetov:

1. C. kr. vlada se glede na splošni položaj v Ljubljani in pa na žalostne imovinske razmere večine v poštev prihajajočih ljubljanskih hišnih posestnikov — nujno naprosi, naj ima kar največji ozir na prošnje, ki bodo prihajale od posameznikov za delovite ali popolne odpise dovoljene jim brezobrestne ponapredščine. Dalje se ista naprosi, da vračevanje nepodpisanih brezobrestnih ponapredščin, dovoljenih te-

meljem zakona z dne 6. julija 1895, državnega zakonika šte. 94 in pa 3°/onega posojila, dovoljenega temeljem zakona z dne 8. julija 1896, državnega zakonika šte. 132, raztegne na dvajset enakih letnih rokov, katerih prvi naj bi k plačilu dospel 1. dne januarija 1906. Konečno se c. kr. vlada naprosi, da do te dobe odpiše obresti od 3°/onega posojila.

2. C. kr. vlada se — glede na to, da se je mestnej občini ljubljanskej temeljem zakona z dne 6. julija 1895, državnega zakonika šte. 94, dovoljena brezobrestna ponapredščina 50.000 gld. (100.000 K) porabila le za popravo šolskih in pa takih mestnih poslopij, ki služijo dobrodelnim namenom, ter za napravo barak, katere je mestna občina ljubljanska podarila kasneje potresnim ponesrečencem v Dalmaciji — naprosi, da vso to ponapredščino v znesku 50.000 gld. (100.000 K) odpiše; glede 3°/onega posojila 450.000 gld. (900.000 K), dovoljenega mestnej občini temeljem zakona z dne 8. julija 1896, državnega zakonika šte. 132, pa, da se njega vračevanje — z ozirom na vseskozi neproduktivne namene, v katere je bilo porabljeno — preloži do 1. dne januarja 1915. leta, ter od tedaj nadalje amortizuje v 15letnih rokih. Obresti do tje naj bi se odpisale.

3. Odpošlje naj se do deželnega zbora vojvodine Kranjske vloga, naj bi te prošnje mestne občine ljubljanske c. kr. osrednjej vladi kar najtopleje in najnujnejše priporočil.

4. Mestnemu magistratu naj se naroči takojšnja izvršitev predstojećih sklepov.“

Na podlagi dogovorov med deželnim odborom z finančno upravo ter tudi z mestno občino Ljubljansko sedaj stvar tako stoji, da se bodo obresti od posojila 1¹/₂ milijona, ki se bodo nabrale do konca leta 1901, potem v 20 enakih obrokih državi plačale. To je tudi visoki deželni zbor že sprevidel, ker je na dotičnih mestih v proračun postavil zadevne obresti. Dogovor z vlado je tedaj popolnoma pravomočen in ta velja seveda ne le samo za deželo Kranjsko, ampak z ozirom na dogovor z mestom tudi za mestno občino Ljubljansko. Mesto je pa v tej prošnji seveda navajalo stiske, v katerih se nahaja velika večina hišnih posestnikov v Ljubljani, katerih je 1515, in je stvari vsakega posestnika natančno preiskovalo, kar vse župan v svojem dopisu do finančnega odseka občinskega sveta navaja in če jaz le na kratko omenjam, da se nahaja v Ljubljani 58 posestnikov, ki so nezadolženi, oziroma zadolženi samo do 20°/o, potem 102, ki so zadolženi za 20—50°/o vrednosti, dalje 185, ki so zadolženi od 50—100°/o vrednosti in 100 posestnikov, ki so zadolženi za do 300°/o, torej boste, častita gospoda iz tega sprevideli, da je res precej velika množica hišnih posestnikov v takih premoženjskih razmerah, da bi nikakor ne bilo mogoče, da bi si mogli, ako bi se začeli dolgovi nazaj tirjati, rešiti svoje hiše pred prodajo in da bi nastal „krah“ ljubljanskih hišnih posestnikov. Seveda je vsled zadnjega zakona od 28. marca 1899. leta mogoče, da se vsak posamezni posestnik ali skupina posestnikov morejo obrniti do vlade in ta potlej premoženjske razmere dotičnika pretresuje in preudarja in ima tudi pravico onim, ki so v resnici podpore potrebni, take olajšave do deljevati, da jim ne bo treba prodati hiše. Z ozirom

na vse to je prišel občinski svet ljubljanski do tega, da se je obrnil do vlade, da bi dala olajšave in ker je občinski svet mnenja, da se bo bolj uvaževalo, če stvar podpira tudi deželni zbor, zato se je obrnil na deželni zbor. Finančni odsek se je preveril, da je res prevelike večine hišnih posestnikov premoženjsko stanje tako, kakor se je v poročilu gospoda župana popisalo in da je upanje, da bo tudi deželno predsedstvo Kranjske, oziroma osrednja vlada ozirala se na te resnične podatke in da bo tiste prošnje blagohotno uvaževala in po mogočnosti dovoljevala dotične olajšave ali celo odpise. Pa ne le hišni posestniki, ampak tudi mestna uprava sama je v jako velike stroške prišla vsled potresa in je posebno hudo zadeta zato, ker nobenih sredstev ni imela za regulačne namene in se je morala le na to zanašati, kar ji je država dovolila, namreč enkrat 100.000 kron ali 50.000 gld. brezobrestne ponapredščine in potem pa 100.000 kron v regulačne namene, katero svoto ima meseca januarja 1905 vrniti. Ker je za to brezobrestno posojilo v regulačne namene v znesku 100.000 gld. termin postavljen, da se vrne l. 1905, je bil občinski svet mnenja, da bi se tudi za drugi dolg plačevanje določilo tako, da bi se dolg začel plačevati s 1. januarjem 1915 in sicer, da bi se plačeval v 15letnih obrokih tako, da bi bilo vse plačano leta 1929. Kakor so gospodje slišali iz zadnjega od mene omenjenega dopisa deželnega predsedništva kranjskega, se to tiče v prvi vrsti tudi dežele Kranjske, ker je ona zavezana, če bi mestna občina ne mogla plačevati, da mora dežela sama to stvar plačevati, ki je sama dobila 550.000 gld. za obnoveitev svojih poslopij, to je dvorca, gledališča, Rudolfinuma itd. Tudi dežela Kranjska bo vseh teh 550.000 gld. porabila v take stvari, o katerih se lahko reče, da ji ne bodo nič nesli. Zato je finančni odsek tudi pritrnil nasvetu deželnega odbora kranjskega, da bi se pri tej priliki, ko se sklepa o olajšavah hišnim posestnikom ljubljanskim in mestni občini, tudi oziralo na druge dele dežele, na hišne posestnike izven Ljubljane, ki so tudi dobili od c. kr. deželnega predsedstva brezobrestnega posojila in od dežele Kranjske blizu 100.000 gld. 3°/o posojila. Kar mestna občina v svojem poročilu govori o hišnih posestnikih ljubljanskih, to se v tisti meri lahko tudi trdi o poslopijih kmetijskih in drugih posestnikov v deželi Kranjski.

Tudi ti so v jako velikih stiskah in finančni odsek je bil tedaj mnenja, da bi se bil ta nasvet, katerega sem prej prebral, popolnil tako, da bi se tudi na te hišne posestnike oziralo, in da bi se tudi oziralo na deželo Kranjsko, katera bo imela plačati s 1. januarjem prihodnjega leta prvi obrok posojila, kar ga je ona porabila od zneska 550.000 gld. Sklicevaje se tedaj na to, nasvetujem v imenu finančnega odseka, da bi se ta dva predloga tako-le glasila in da bi jim slavni deželni zbor tudi pritrnil:

„1. C. kr. vlada se — glede na splošni položaj v Ljubljani in pa na žalostne imovinske razmere večine v poštevh prihajajočih ljubljanskih hišnih posestnikov in posestnikov poslopij v drugih delih dežele Kranjske — nujno naprosi, naj ima kar največji ozir na prošnje, ki bodo prihajale od posameznikov

za delovite ali popolne odpise dovoljene jim brezobrestne ponapredščine. Dalje se ista naprosi, da vračevanje neodpisanih brezobrestnih ponapredščin, dovoljenih temeljem zakona z dne 6. julija 1895, drž. zak. št. 94 in pa 3°/onega posojila, dovoljenega temeljem zakona z dne 8. julija 1896, drž. zak. št. 132, raztegne na dvajset, jednakih letnih rokov, katerih prvi naj bi k plačilu dospel 1. dne januarja 1906. Konečno se c. kr. vlada naprosi, da od te dobe odpiše obresti od 3°/onega posojila.

2. C. kr. vlada se — glede na to, da se je mestnej občini ljubljanskej temeljem zakona z dne 6. julija 1895, drž. zak. št. 94, dovoljena brezobrestna ponapredščina 50.000 gld. (100.000 K) porabila le za popravo šolskih in pa takih mestnih poslopij, ki služijo dobrodelnim namenom, ter za napravo barak, katere je mestna občina ljubljanska podarila kasneje potresnim ponesrečencem v Dalmaciji — naprosi, da vso to ponapredščino v znesku 50.000 gld. (100.000 K) odpiše; glede 3°/onega posojila 450.000 gld. (900.000 K), dovoljenega mestnej občini temeljem zakona z dne 8. julija 1896, drž. zak. št. 132, pa, da se njega vračevanje in dalje glede 3°/onega posojila 550.000 gld. ali 1.100.000 K dovoljenega deželi Kranjski za obnovo deželnih poslopij — z ozirom na vseskozi neproduktivne namene, v katere je bilo porabljeno — preloži do 1. dne januarja 1915. l., ter od tedaj nadalje amortizuje v 15 letnih rokih. Obresti do tje naj bi se odpisale.“

Deželni glavar:

Otvorjam razpravo.

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati. Gospodje poslanci, ki pritrjujejo predlogoma finančnega odseka, blagovoliijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Dalje pride ustno poročilo finančnega odseka:

b) o prošnji posestnikov iz Huj in Klanca, da bi se dovolila podpora za popravo mostu čez Kokro.

b) über die Petition der Insassen von Huj und Klanc um Subvention für die Reparatur der Kanterbrücke.

Poročevalec Kalan:

Visoka zbornica! Poročati mi je o prošnji posestnikov iz Huj in Klanca za podporo za popravo mostu čez Kokro. Ker je ta stvar bila že letos v deželnem zboru na dnevnem redu, ni treba danes obširneje o njej govoriti, ampak samo omenim, da je deželni odbor vstregel naročilu in sklepu deželnega zbora ter poslal na lice mesta uradnika deželnega stavbnega urada, ki se je prepričal o potrebi in

utemeljenosti te prošnje ter tudi natančno proračunil, koliko bo stvar stala, namreč 3000 K, in zato je potem deželni odbor na podlagi te izjave predlagal podporo v ta namen. Zato imam čast v imenu finančnega odseka predlagati:

„Deželni zbor skleni:

Prošnji posestnikov iz Huj in Klanca za podporo za vzdržavanje mostu čez Kokro se ugoti ter se v ta namen dovoli podpore 600 K iz kredita za cestne namene.“

Deželni glavar :

Zeli kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje poslanci, ki se strinjajo s predlogom finančnega odseka, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Liechtenberg :

(Prevzame predsedništvo. — Den Vorsitz übernehmend.)

Wir greifen nunmehr auf den früher übergangenen Punkt 11 der Tagesordnung zurück, da nach der Mitteilung des Herrn Referenten die Sache schon heute der Erledigung zugeführt werden kann.

Es kommt also jetzt der Punkt:

11. Ustno poročilo finančnega odseka zadevajoče napravo vodovoda za mesto Kranj in okolico (k prilogi 58.).

11. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses, betreffend das Wasserleitungsproject für die Stadt Krainburg und Umgebung (zur Beilage 58).

Poročevalec Hribar :

V prilogi 58. poroča deželni odbor o vodovodu za mesto Kranj in okolico. O tem vodovodu se je jako veliko pisalo po naših časnikih in gotovo je vsakemu gospodu tovarišu znano, da se je govorilo o svojem času o dveh projektih in da sta v Kranju nastali dve stranki, ki sta se zavzemali za en ali drugi projekt ter se med seboj pobijali. Prvi je bil projekt neke dunajske akcijske družbe in se je tikal naprave vodovoda za podtalno vodo. Po tem načrtu bi se bil moral na Majdičevem otoku izkopati globok vodnjak, iz katerega bi se bila pri Majdičevem mlinu voda s turbinami v mesto vzdigovala. Drugi projekt je izdelal profesor Hrasky in sicer za nandano vodo. Profesor Hrasky je preiskoval vodne razmere v okolici kranjski in našel, da bi bil najprikladnejši za napeljavo vode za Kranj in okolico studenec v Čemšenikovem jarku. Ta studenec je oddaljen od Kranja 14 km in leži nekoliko nad 300 m višje, kakor Kranj in njegova okolica.

Da je dobre pitne vode v Kranju potreba, se bo razvidelo, ako povem, da so razmere ondi zelo podobne kraškimi razmeram. V deželnem zboru se je takrat, ko se je storil sklep, da mora dežela kaj storiti za preskrbovanje krajev na kraških tleh z vodo, povdarjalo, da so ti kraji zato najbolj potrebni, ker ni mogoče tam s kopanjem vodnjakov dobiti dobre pitne vode. Skoro enake razmere, kakor na kraških tleh se nahajajo v Kranju in njega okolici, čeravno se to nekam čudno glasi, ako se pomisli, kako blizu od Kranja so tiste visoke gore, ki preskrbujejo mesto ljubljansko s podtalno vodo. Čudno je torej, da so razmere v Kranju tako zelo podobne kraškimi razmeram in vendar je temu tako. Ondi ni naplavenine, po kateri bi se voda zbirala in čistila sama po sebi, ampak je neka naplavenina, ki vodo lahko propušča, pod katero pa se takoj nahaja debela plast konglomerata. Če bi bila ta plast nepropustna, potem bi bilo čisto gotovo, da bi se s predrtjem te plasti prišlo do zdrave, pitne vode. Konglomerat v Kranju in okolici je pa propusten, ker je raztrgan in tako se voda iz gorenjih prodnih plastij lahko pretaka skozi presledke v konglomeratu in pride onesnažena v vodnjake. Zato se v Kranju, kjer imajo vodnjake, vidi, da kadar je voda v Kokri in Savi kalna, se takoj tudi skali voda v teh vodnjakih, kar je torej dokaz, da naplavenina nima tistih svojstev, da bi se moglo misliti na podtalno vodo.

Še hujsje razmere, kakor v Kranju, kjer sta končno vsaj dve tekoči vodi, so pa razmere v sosednjih vaseh. Od ondi, kjer se Kokrska dolina razširi na planjavo okoli Kranja pa do Save, če se nekoliko na stran krene od Koke, nimajo vasi nobene zdrave vode. Vasi Hotemaže, Tupaliče, Gorenje, Primskovo, Visoko, Kokrica, Klanec in Huje so še nekoliko na boljsem. Tam hodijo ljudje v Kokro po vodo, dasi tudi ta voda ni posebno priporočljiva, ker je onesnažena po gorenjih vaseh. Vendar je končno še dokaj zdrava in je tudi nikdar ne zmanjka. V tem oziru so te vasi še na dobrem, toda pomisliti treba, da je voda dostikrat jako topla in tedaj za pitje ne taka, kakor podtalna voda, in da imajo poleg tega ljudje globoko v kokrško strugo po njo hoditi, s čemer izgubé veliko časa. Naravnost grozne so pa razmere v vaseh Luža, Srednja vas, Šenčur, Voklo in Voglje. Skozi te vasi tečejo potočki, ki se včasih popolnoma posuše. Dokler pa se ne posuše, pa dajo nesnažno vodo. Ondi imajo posebne tolmune, iz katerih zajemajo vodo, da jo rabijo za pitje in druge potrebščine. Pred nekoliko leti — pred osmimi ali več leti — sem imel že priliko opozarjati v tej visoki zbornici na neznosne razmere, ki vladajo v vaseh Šenčur, Voglje in Voklo in meni je v posebno zadovoljstvo, da so se prebivalci združeno s Kranjčani resno lotili vprašanja, kako priti do zdrave pitne vode. Voda, katero pijo ti ljudje poleti, je taka, da kar mrgoli v njej raznih infuzorij, tako da je vojna uprava strogo prepovedala vojakom jo piti. Seveda, dokler boljše ni, se z najstrožjo prepovedjo ničesar ne doseže in ljudje bodo, če so žejni, posegali po vodi, katero ravno dobé. Zato se pa tudi vidi, da se vsaka bolezen v teh krajih hitro razširja. Kakor je iz poročila deželnega odbora razvidno, razsaja tam pogostoma tifus. Ne morem si

pa misliti, kaj bi nastalo, ako bi se tam še le pojavila kolera ali kaka druga huda nalezljiva bolezen. Ljudje bi morali kar eden za drugim cepati, ko bi pili tisto vodo, ali pa bi se jim moralo to strogo prepovedati, ter povsod straže postavljati, ki bi jim pitje take vode zabranjevale. Misliti bi se sicer dalo, da se da z vodnjaki priti do zdrave pitne vode in jaz sam sem bil dolgo časa prepričan in tudi takrat, ko sem govoril v visoki zbornici, sem dejal, da je nekoliko kriva tudi zanikrnost ljudij, ker ne kopljejo vodnjakov. Preiskava pa je dokazala, da temu ni tako. Prej sem že omenil, kakošne so razmere tistih krajev, vem pa to tudi izkušenj, ki jih imamo v Cerkljah. V Cerkljah sta dva vodnjaka, katera sta dala napraviti dva posestnika, z globočino 24 m. Res je, da voda v teh vodnjakih nikdar ne usahne; toda kadar se jo zajema, če je najčistejša, se vidi, ako se pogleda proti solncu, da kar mrgoli v njej belih vlaken. Poleg tega ima po 14—15° toplote, tako da je za pijačo tudi neokusna. To pride od tod, ker je naplavenina zelo propustna in pride vsa nesnaga skozi to naplavenino do konglomerata, od koder ne more naprej, ter tako ostaja v vodi, ki se zajema. Ta primera tudi dokazuje, da je vodovod za te kraje neobhodno potreben. Najbolje pa je potreben za Kranj, ki se je jako razvijati jel, odkar ima celo gimnazijo; potreben zlasti zaradi nežne mladine, ki pred vsem potrebuje zdrave in dobre pitne vode poleg tečne hrane. Zato je ta vodovod jako važnega pomena, in le z veseljem je pozdraviti, da so se občinski svet kranjskega mesta in sosedne vasi in posamezni posestniki zavezali, prispevati 25% sami. Vodovod pa je projektovan tako, da se izpelje kot gravitačni vodovod do Kranja in do vseh vasij ter se postavijo 3 stolpi — in sicer eden pri Tupaličah, eden v Senčurju in eden na Trati pri Kranju — v katerih bodo vodojemi, iz katerih se bode voda naravnim pritiskom mogla napeljati v vse hiše. Troški so proračunjeni po raznih revizijah deželnih tehničnih organov na 570.000 K in deželni odbor predlaga, da bi dežela prevzela 25% prispevek. To je na prvi pogled precej visok prispevek, toda če se pomisli, da so razmere v Kranju in okolico take, da so podobne razmeram na Krasu, se mora pripoznati, da 25% ni preveč, zlasti če se pomisli, da se gre zato, da bo 6000 ljudij — toliko jih je bilo po zadnjem štetju, sedaj bo število gotovo še večje — dobilo dobro in zdravo pitno vodo. Z ozirom na vse to in pa, ker se gre danes samo zato, da se stori principijelen sklep, da bo deželnemu odboru mogoče na podlagi tega principijelnega sklepa, pogajati se z vlado zaradi prispevka, predlagam:

„Visoki deželni zbor izvoli priznati to napravo kot gospodarsko prekornostno napravo in zagotoviti tej napravi 25% deželnega prispevka k proračunjeni potrebščini 570.000 kron.

Der hohe Landtag wolle dieses Unternehmen als ein in wirtschaftlicher Beziehung überaus ersprießliches anerkennen und demselben einen 25% Landesbeitrag zu dem mit 570.000 Kronen veranschlagten Erfordernisse zusichern.“

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Zum Worte hat sich gemeldet der Herr Abgeordnete Šubic.

Poslanec Šubic:

Visoka zbornica! Deželni odbor je svoje poročilo o vodovodu za mesto Kranj in okolico sestavil tako temeljito in gospod poročevalec župan Hribar je stvar v tehničnem in financijelnem oziru tako obsirno in vsestransko pojasnil, da je morebiti težko najti še novih momentov, ki bi to velevažno zadevo še krepkeje podpirali in njeno nujno potrebo še bolje ilustrovali. Vkljub temu pa naj mi bode dovoljeno, da kot poslanec mesta Kranja posežem v debato in se nekoliko pečam z zadevo, ki jo imamo v obravnavi.

Gospoda moja, Vi ste dobro poučeni, kaka naloga je odmerjena projektiranemu vodovodu. Znano vam je, da naj bi dovažal dobre pitne vode velikemu številu cvetočih vasij, ki leže na izhodni strani Kranjskega mesta in ki se sedaj nahajajo glede vode v tako žalostnem položaju, da se v tem oziru morejo primerjati z najbolj razupitimi deli naše suhe Krajine. O teh vaseh in njih vodni bedi ne bodem govoril, ker vem, da bo itak njihov poslanec povzdignil zanje svoj glas. Pač pa hočem glede mesta Kranja napraviti nekoliko opazek in navesti nekoliko dokazov, da je nameravani vodovod vitalnega in odločilnega pomena za razvoj in prospeh tega mesta.

Visoka zbornica! Vprašanje po dobavi dobre pitne vode že mnogo let zanima prebivalce Kranjskega mesta. Pred približno 10 leti že je inženier Smrekar, ki je zgradil Ljubljanski vodovod, dal pregledati okolico Kranjsko z ozirom na pitno vodo. Stvar je pozneje sicer nekoliko zaspala, ali vsled nujne potrebe se je kmalu zopet z novo silo pojavila. — Mesto Kranj, ki ima danes z dijaki vred nekako 3000 prebivalcev, je poleg malega vodovoda iz Save, ki pa ne preskrbuje mesta s pitno vodo, navezano na 4 vodnjake. Izmed teh je navadno vsaj jeden pokvarjen ali v reparaturi — čemur se ni čuditi, ker so silno globoki in jih gonijo pridne roke skoraj noč in dan — in tedaj preostaja navadno samo še 2—3 vodnjakov, iz katerih naj zajema celo mesto, ki nima male potrebe v tem oziru.

Opozarjam le, da po štetju z dne 31. decembra 1890 redi mesto 426 glav živine, za katero je težko preskrbeti dobre pitne vode, ko je že ljudem primanjkuje. V tržnih dnevih in semnjih, ki so v Kranju jako obiskani, se pomnoži število živine izdatno in lahko se trdi, da je čestokrat v mestu po 1000 glav živine, katero je treba napajati in čediti. Promet bi bil sigurno še dokaj večji, trgi bi bili še bolj obiskani, ko bi ne bilo toliko zaprek zaradi vode. Še ob navadnih dneh zapažamo živahno in zanimivo gibanje krog vodnjakov. Venec žensk straži vodnjak in čaka po celo uro, da pride na vrsto. Tudi ob požarih mnogi oddaljeni deli mesta nimajo dovolj vode, in gotovo je, da bi vrla Kranjska požarna bramba pri vsakem večjem ognju imela zaradi pomanjkanja vode nenaravno težko stališče.

In to ni mala reč, če pomislimo, koliko blaga je po cvetočih trgovinah po mestu nakopičenega, koliko raznega drugega gradiva je v vedni nevarnosti, ker ni dovolj vode na razpolaganje.

Istotako trpe razne obrti v mestu na pomanjkanju primerne vode in splošno se toži, da razne obrti ne napredujejo istomerno s trgovino, ker jim nedostaja temeljne podlage za dotični obrt, namreč vode.

Prezreti ne smemo tudi še jednega faktorja, ki glasno kliče po zdravi, pitni vodi v Kranju. To je novi učni zavod, cesarja Franca Jožefa višja gimnazija. Že sedaj ima okroglo 450 dijakov. Vsled spretnega vodstva, odličnega učiteljskega zbora in požrtvovalnosti meščanov je ta zavod hitro zaslovil in zacvetel. Nikakega dvoma ni, da ima lepo prihodnost in da se bode obisk še izdatno pomnožil. Lahko računamo na vsaj 500 dijakov, ko bode gimnazija kompletna. Dolžnost poklicanih faktorjev je, da dajo tej ukaželjni mladini primerne zdravstvene pogoje za življenje; častna zadeva vse dežele je, da se ozira na mladino, ki študira v Kranju in jej zagotovi vsaj zdrave pitne vode in vode za telesno snago. Ali ni to prava ironija, če čujemo, da so pri gimnaziji morali napraviti kapnico, in da je 450 dijakov med dnevom navezanih na njeno vodo, ki je komaj užitna, a kaj še le zdrava in okusna!

Kar velja za dijake, velja tudi za vojake; iz stališča vojaškega erarja se mora projektovani vodovod najtopleje priporočati in naravnost zahtevati. Dokaz temu je, da so vlani nameravali odpovedati vojaške vaje v okolici Kranjski, ker nedostaja vode, a obstoječe luže imajo toliko škodljivih kalij v sebi, da je bilo vojaškim oddelkom strogo prepovedano, piti tisto smradljivo tekočino. V Senčurji so celo patrolje stražile luže in čuvale, da jih nihče ni pil, ker je dokazano bilo, da bivajo v njih bacili vročinske bolezni! Vojaške vaje naj se za vedno odpovedo — ž njimi pa bo izginil izdatni vir dohodkov za Kranj in njegovo okolico.

Čas beži in vem, da je treba hiteti, kajti ure našega zasedanja so štete in kmalu bode bila ure ločitve, zato bi opozoril le še na jedno stvar. Kranj se razvija in širi v zadnjih letih, kakor pač nobeno drugo mesto naše kronovine. A vkljub marljivosti in naprednosti meščanov se to razširjanje in stavbno delovanje ne more vršiti v toliki meri, kakor bi bilo želeti. Stavbinski promet ne more prospevati, ker nedostaja vode za hiše in značilno je, da podjetnik, ki je zgradil lepo vilo ob robu mesta, te vile ne more prodati, ker pomanjkuje vode!

Potreba vodovoda za mesto Kranj je torej očitna, nujna in dokazana. Gorenjska stolica se ne more primerno razvijati ne more napredovati, ako ji ne pridemo na pomoč in ako ne dovolimo prispevka za projektovani vodovod.

V tehnična razmotrivanja in detajle se ne bodem spuščal, ker so bili itak dovolj označeni od gospoda poročevalca; tudi ne bodem — osobito zaradi pomanjkanja časa — risal zgodovine načrta, ki leži pred nami in opisoval poleg njega še drugih poskusov, ki so se vršili, da bi se mesto preskrbelo s primerno pitno vodo. Ti poskusi so deloma pro-

vzročili zanimive razprave med meščani in imeli so to dobro posledico, da so se preiskave temeljiteje izvrševale in da so se pojmi vsestransko razbistrili. Če tudi so dotični poskusi svoje dni rodili marsikako razburjenje, danes moramo vendarle reči, da so stvari mnogo koristili in to tembolj, ker je vsakdo prepričan, da so izviral vselej le iz pravega lokalnega patrijotizma!

Veščaki so končno odobrili Hraskyjev načrt, ki je podlaga poročilu deželnega odbora. Svota, katero zahteva ta projekt, je sicer velika, a če pomislimo važnost ozemlja, ki naj dobi dobre vode, in če se oziramo na važnost mesta Kranj, moramo pač priznati, da žrtev ni prevelika, in to tem manj, ker hoče Kranjsko mesto v svoji požrtvovalnosti prevzeti razmerno največji delež in se dokaj huje obremeniti, nego občine, ki pridejo v poštev.

Glede na te okoliščine smo gotovo opravičeni, ako tudi apeliramo na blagonaklonjenost cesarske vlade, da naj zadevo kranjskega vodovoda kar najintenzivnejše podpira in ji zagotovi 50°/o prispevka, opravičeni ne le iz lokalnega stališča, temveč iz stališča cele dežele, kateri mora biti na tem, da prospeva jedno njegovih najvažnejših kulturnih zavodov.

Z upom, da bode cesarska vlada blagohotno stala nasproti projektivnemu tehničnemu in finančnemu načrtu za vodovod mesta Kranj in okolice, sklepam svoje besede in prosim gospode tovariše, da glasujejo za predlog deželnega odbora.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Wünscht noch jemand der Herren das Wort?
Der Herr Abgeordnete Kalan hat das Wort.

Poslanec Kalan:

Sicer vem, da so gospodje v tej pozni uri že bolj vina kakor vode žejni, vendar dovolite tudi meni kot zastopniku tamošnjega kraja, da spregovorim nekoliko besed. Kakor na vseh drugih krajih, tako se je tudi na Gorenjskem začela pojavljati želja po vodovodih, samo s to razliko, da so Gorenjci doslej vse sami ob svojih troških delali, kakor se je na primer v škofjeloški okolici zgradilo več manjših vodovodov, mej katerimi je samo vodovod v Stari-
loki stal 24.000 kron, ne da bi se bila zahtevala kaka deželna podpora. To je seveda na eni strani znamenje, da imajo ljudje nekoliko premoženja, na drugi strani pa kaže to tudi moralno silo in požrtvovalnost, da za stvari, ki jih smatrajo za potrebne, sami do skrajnosti žrtvujejo. Ako je sedaj prišla Kranjska mestna občina s prošnjo za podporo, prišla ni zaradi tega, kakor da bi jej nedostajalo teh lastnosti, ampak ker je projekt prevelikansk, kakor da bi se moglo zahtevati, da gredo vsi troški na rovaš kranjskega mesta, ki se ne more ponašati z bogastvom, in pa na rovaš dotičnih kmetskih občin, ki sicer niso v slabih pa vendar v takih razmerah, da se ne more od njih kaj takega zahtevati. Zaradi tega je prišla prošnja na deželni

zbor. Potrebo vodovoda sta že točno pojasnila gospod poročevalec in gospod zastopnik kranjskega mesta in jaz torej samo z ozirom na tistih 15 vasi, ki bodo tudi deležne dobrote tega vodovoda, izražam svoje veselje in zahvalo zlasti vsem onim faktorjem, ki so pripomogli, da je stvar prišla na vrsto, deželnemu odboru, gospodu referentu v deželnem odboru, kajti kdor hitro da, da dvakrat. Gospod poročevalec je čutil potrebo opravičevati raz svoj stol, zakaj se v tem slučaju nasvetuje 25% deželnega prispevka. Ako se oziramo na prejšnje naše sklepe, s katerimi se je za Črnomeljki vodovod dovolilo 40% in za novomeški 30% prispevka, menim da je tudi popolnoma opravičeno, ako se za ta vodovod predlaga 25%. Drugega posebnega nimam omeniti, ampak izražam le željo, da bi vsi poklicani faktorji složno delovali, da bi mesto Kranj in okolica, vseh teh 15 vasi, kmalu deležna postala dobrote vodovoda, ki je v deželno-kulturnem in gospodarskem oziru velikega pomena.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Wünscht noch jemand der Herren das Wort zu ergreifen?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Da dies nicht der Fall ist, so hat der Herr Be-
richterstatter das Wort.

Poročevalec Hribar:

Nimam ničesar pripomniti in prosim samo, da bi se sprejel predlog finančnega odseka.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Ich werde nun den Antrag des Finanzausschusses zur Abstimmung bringen und ersuche jene Herren, die mit dem Antrage einverstanden sind, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Der Antrag ist einstimmig angenommen.

Es ist mir eine Interpellation zugekommen. Ich bitte den Herrn Interpellanten Kalan dieselbe vorzulesen.

Poslanec Kalan:

(bere — ließt:)

„Interpelacija

poslanca Kalana in tovarišev zaradi kršitve vodnega zakona v Bistrici nad Trzičem.

Meseca junija in julija 1899 so se vršile obravnave za razširjenje vodne naprave tvrdke Charles Moline na Bistrici za Trzičem. Šlo se je zato, da pridobi imenovani tovarnar še večjo vodno silo.

Dasi to podjetje ni smatrati v gospodarskem oziru važnim podjetjem, ker se po našem mnenji racionalno gospodarstvo gotovo ne podpira z uničevanjem gozdov, kar on dela, ker brusi zadnje

smreke iz Kokovnice in bližnjih gozdov za izdelovanje papirja iz lesa, vendar se pri teh obravnavah ni nič oziralo na ona kmetska posestva, katerih posestniki so se izjavili prizadete in so to tudi temeljito dokazali.

Pri vršečih se obravnavah se je postopalo pristranski in očitno podpiralo koristi tovarniškega podjetnika proti koristim prizadetih kmetovalcev, tako da se ljudstvo čudi takemu postopanju, ker ako od koga, pričakovati je dolžno od c. kr. oblastev nepristranskega postopanja.

Tako se ni dovolilo, da bi tehnični zvedenec kmetiskih interesov bil navzoč, ko so se ogledovali stroji Molinovi zaradi vporabe vode.

Ni se vpoštevalo, da so kmetje bili prvi, ki so od pamtiveka vživali prosto vodo v strugi Bistrice in da imajo tisti na podlagi § 1. vodnega zakona za deželo Kranjsko tudi prvi pravico do vode. — Poleg teh ugovorov je pa zlasti vpoštovati, da za slučaj ognja ne bo dovolj vode, ako se vzame dosedanjim posestnikom, ter da bi se vsled nastalih mlakuž v strugi poslabšalo ondotno zdravstveno stanje.

Vodna postava § 8. zahteva, da se sicer dovoljuje poraba vode, toda isti zakon določa v § 13. odmerjenje vode po potrebi in sicer po § 5. le onega dela vode, kateri preostaja po drugi vporabi.

C. kr. okrajno glavarstvo v Kranju pa je bilo gluho nasproti tem zakonitim odredbam ter je oddalo vso vodo, ne meneč se zato, ali jo prositelj potrebuje ali ne, je li voda prosta ali ni.

Tako pristransko postopanje od strani zastopnika politične oblasti spodkopuje ugled oblasti, kar gotovo ni umestno, tem manj, ker se mora politična oblast vedno ozirati v prvi vrsti na splošno dobro.

Nismo sicer nasprotniki velikih podjetij, vendar se tako podjetje, ki lesu več škodi nego najhujši gozdni mrčes, ne more šteti tako mej gospodarska podjetja, katera bi zaslužila podporo od strani vladnih organov, tem manj pa še, da bi ti vladni zastopniki pristransko postopali v korist takega podjetja na škodo dosedanjih posestnikov.

Zlasti v zadnjem času kaže se postopanje c. kr. okrajnega glavarja v Kranju tako pristransko, da bi bil skrajni čas, da se temu uradniku od predstojne oblasti naroči, naj z ljudstvom blagohotno postopa.

Lahko bi navedli še druge slučaje, kako pristransko je postopal imenovani uradnik, a zadostuj to, da je iz neresničnimi trditvami skušal pridobiti drugo instanco v našem prepornem vprašanju za sebi ugodno rešitev.

Čuditi se tudi moramo, da je visoka deželna vlada, dasi je kot prizivna instanca spoznala, da je stvar pomanjkljiva, vendar sama začela spopolnovati dotične akte s tem, da je naprosila kmetijsko družbo za njeno mnenje, namesto da bi na podlagi temeljitih ugovorov priziva naložila prvi inštanci spopolnitev po zvedencih v kmetijstvu in v geologiji.

Kakšen odgovor je dobila vlada na to, nam sicer ni znano, vendar smo mnenja, da bo nepopolen in neutemeljen, ker zato treba točnega vpogleda v ves obširen akt in treba zvedencev za razne stroke.

Ako bi tedaj druga instanca pritrdila sklepom prve instance, zgodila bi se kmetskemu prebivalstvu velika neodpustna krivica in bi se očitno kršil vodni zakon.

Zato stavijo podpisani na c. kr. visoko vlado nastopni vprašanji:

1.) Je-li c. kr. visoki vladi ta zadeva znana?

2.) Kaj misli deželna vlada storiti, da se ne kratijo vodne pravice dosedanjim kmetskim opravičencem, ter da zadobi vodni zakon tudi v tem slučaju svojo veljavo?

V Ljubljani, 3. maja 1900.

A. Kalan. F. Azman. V. Pfeifer. Povše. Gabr. Jelovšek. Schweiger. F. Košak. Pakiž. Zelen. Dr. Papež. Kajdiž. F. Modic. Žitnik.“

**Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr
v. Liechtenberg:**

Ich beehre mich, diese Interpellation Seiner Excellenz dem Herrn Landespräsidenten zu übergeben.

C. kr. deželni predsednik ekscelenca baron Hein:

Jaz si pridržujem odgovoriti na to interpelacijo v eni prihodnjih sej te visoke zbornice. Že danes pa smatram za svojo dolžnost zavračati oči-

tanje pristranskega postopanja. (Odobrovanje na desni. — Beifall rechts. — Poslanec Kalan: — Abgeordneter Kalan: „Se bo pokazalo!“)

Deželni glavar:

(Prevzame predsedništvo. — Den Voritz übernehmend.)

Ker imamo sedaj tajno sejo glede točke:

c) o poročilu deželnega odbora glede nekaterih osebnih zadev (k prilogi 65.),

c) über den Bericht des Landesauschusses, betreffend einige Personalangelegenheiten (zur Beilage 65),

bom prej naznanil dnevni red jutrajšnje seje, na katerega pridejo sledeče točke: (Glej dnevni red prihodnje seje. — Siehe Tagesordnung der nächsten Sitzung.)

Upravni odsek ima jutri ob $\frac{3}{4}$ 9. uri zjutraj sejo tukaj v dvorani. Seja deželnega zbora je jutri dne 4. t. m. ob 9. uri zjutraj.

Sedaj sklepam javno sejo in prosim gospode poslušalce na galeriji, da se odstranijo, ker se prične tajna seja.

Konec seje ob 7. uri 45 minut zvečer. — Schluss der Sitzung um 7 Uhr 45 Minuten Abends.

